

ГОВОР НА ОМРАЗА

ВО БУГАРСКИТЕ И ВО МАКЕДОНСКИТЕ МЕДИУМИ:

ПРИМЕРИ, ПРИЧИНИ И РЕШЕНИЈА

HATE SPEECH

IN BULGARIAN AND MACEDONIAN MEDIA:

EXAMPLES, CAUSES AND SOLUTIONS

Граѓаните и новинарите во заедничко преку-гранично истражување,
поддржано од Програмата Исток-Исток: Прекугранични партнерства
Citizens and journalists in a joint cross-border study,
supported by the EastEast: Partnership Beyond Borders Program

СОДРЖИНА

Бугарско и македонско: од повеќеслојни до униформни значења.....	5
Анализа на прилозите објавени во македонските медиуми	19
Анализа на информациите од базата на податоци компилирана врз основа на резултатите од набљудувањето на бугарските медиуми	39
Говор на омраза меѓу македонците/ките и бугарите/ките во новите медиуми.....	59
Заеднички препораки за медиумите и претставниците на граѓанското општество за ограничување на улогата на медиумите во ширењето на говорот на омраза	69
Bulgarian and macedonian: from multilayered to uniform meanings	79
Analysis of the contents published in macedonian media	91
Analysis of the information from the database compiled based on the results from monitoring the bulgarian media	109
Hate speech between macedonians and bulgarians in the new media	127
Joint recommendations for the media and civil society activists in bulgaria and macedonia to limit the role of media in hate speech	135

**БУГАРСКО И МАКЕДОНСКО:
ОД ПОВЕЌЕСЛОЈНИ
ДО УНИФОРМНИ ЗНАЧЕЊА**

Како и во секое ривалство, натпревар или кавга водени од националистички сентименти, семантиката игра важна улога во врските меѓу Македонија и Бугарија. И додека самите национални и етнички имиња не се невини, конфронтацијата меѓу двата големи наративи на Скопје и Софија може да се лоцира во интерпретацијата или, подобро, погрешната интерпретација на термините „бугарско“ и „македонско“ во соодветните национални контексти и вредносни системи.

Ако се обидеме академски да го дисецираме значењето на двата термина, ќе можеме да видиме дека тие имаат повеќеслојни значења низ времето и просторот, значења кои не се заемно исклучиви, ниту, пак, подразбираат историска или етнонационална непомирливост.

„Бугарско“, на пример, може да се однесува на прото-Бугарите и бугарските племиња кои живееле во Азија и мигрирале кон брегот на Црното Море. Исто така, може да се однесува на субјекти од бугарските царства, владеени од бугарските средновековни цареви. Овој термин може исто така да се однесува на субјекти од бугарскиот милет креиран во отоманскиот административен систем во XIX век и на сите субјекти од бугарската егзархија. Конечно, терминот може да се однесува на субјекти од модерната бугарска држава до етничките Бугари (оние кои се дефинираат себеси како Бугари, без разлика на тоа каде живеат) и на граѓаните на современата Република Бугарија. До одреден степен, терминот бугарско може да има и регионално значење што се однесува на сите кои го населуваат конструируваниот регион Бугарија, зависно од тоа како ја дефинираме Бугарија.

Еднакво, „македонско“ може да се однесува на античко македонските племиња што го населувале регионот пред многу векови. Може исто така да се однесува на субјекти од античкото кралство на Македон, кое во еден момент станало империја. Може да се однесува на подоцнежните жители на конструируваниот регион Македонија. Може да се употреби за да ги обележи оние кои себеси се дефинираат како етнички Македонци, без разлика на политичките граници. Може исто да се употреби да се означат жителите на современата Република Македонија.

Како што спомнав погоре, ако ги дефинираме термините “бугарско” и “македонско” употребувајќи критичко мислење и не дозволувајќи им на емоциите да влијаат врз големата слика, можеме да скицираме понијансирана верзија на историскиот контекст и социо-политичката реалност на двете соседни земји и култури. Така, кога се зборува за македонското малцинство во Бугарија (етнички Македонци кои поседуваат бугарско државјанство) или за самопрогласените Бугари (понекогаш pejоративно нарекувани “бугарофили” во Македонија (етнички Бугари кои поседуваат македонско државјанство), двете етикети (македонски и бугарски) се применливи и се чини дека не се заемно исклучиви или контрадикторни. Сликата е уште појасна кога се дискутираат поседувачите на двојно државјанство, чиј број е проценет на неколку десетици илјади. Од аспект на историјата, лесно може да се види дека флуидните категории во минатото и менувањето на неврзани принципи на идентификација можело лесно да придонесе за паралелното постоење и на бугарската и на македонската идентификација, што и да значеле тие.

ПРОЦЕС НА “ОДРУГУВАЊЕ”

Школската интерпретација на термините “бугарско” и “македонско”, за жал, е ограничена на многу мала заедница во двете земји. Во исто време, ретко влијае врз јавниот дискурс, што од друга страна е обележано со перпетуална контрадикција меѓу текот на историјата и националната имагинација и таксономија. Да парафразирам нешто што Ернест Ренан пред повеќе од еден век го напиша – нацијата е неочекуван резултат на погрешното толкување на историјата, и да го дополнам ова тврдење; таа е и резултат на искривената перцепција на сегашноста. Во историски погрешната и актуелно погрешната слика за Македонија и Бугарија, разумот има само ограничена моќ и е доминиран од сентименти и огорченост.

Имиџот на нацијата, или подобро себеперцепцијата на националистите, кои се и суштински изобличени и ѝ припаѓаат на сферата на нерационалното, се базира на две премиси.

Првата е потрагата по историски континуитет или потрагата по потеклото на нацијата, а другата е перцепцијата на светот низ често политичка, или уште почесто националистичка призма – гледајќи го како составен од строго затворени хомогени нации кои имаат улога на колективни, но унитарни актери, ангажирани со посебен тип на мистична, а фригидна интеракција обележана од тајни интереси, роднински врски или нечисти намери.

Процесот на “барање” историски континуитет, или барање на корењата на нацијата (обично што подлабоко можно) се одвива преку проектирање на категоријата нација во времиња кога таа не постоела. Сите нации во светот се производ на модерноста, а, сепак, националистичката имагинација обично ги проектира во антички времиња (како македонскиот наратив) или во средниот век (како бугарскиот). Овие процеси нужно бараат селективно помнење и отпомување (заборавање) на историските настани за да го зацврстат имиџот на нацијата. Во македонскиот и во бугарскиот контекст, цената на “комеморацијата” на долговечноста и издржливоста на двете нации досега беше запоставување на римското, византиското и отоманско минато на регионот, како и бројните сретнувања на војски и култури од источна Азија до западна Европа.

Перцепцијата на светот како составен од строго затворени и хомогени нации, од друга страна, е одговор на потребата за поедноставена таксономија на светскиот поредок. Оваа таксономија нужно вклучува опис на “Ние”, но исто и на таканаречениот “Друг”, кој служи за негативната дефиниција на нацијата. Овој значаен “Друг” е комплетна спротивност на “Нашата” особена нација. Обично сите блиски или соседни култури се доживуваат како такви, најмногу поради стравот дека културната блискост може да го искорени поимот за единственост на дадена заедница. Без националистичката призма, на соседните култури најчесто се гледа како на заемно поврзани со “нашата сопствена” култура, како многу слични “на нас” и ги чувствуваме за познати; низ националистичка призма, пак, соседните култури се сметаат за одвоени (често од понизок ред) и се доживуваат како нешто далечно и непознато за нас. Доколку се примени во поголеми размери како мејнстрим став на посебните државни уредувања или

доколку се воведе во политиката, може да излезе дека оваа перцепција е самоисполнувачко пророштво. Дискутабилно, но тоа досега беше случај со Македонија и со Бугарија, како и по расколот меѓу југословенското и советско раководство во доцните четириесетти, Скопје и Софија се најдоа на спротивните страни од оваа конфронтација и почнаа еден вид натезање манифестирано преку конфронтирање на историски и културни дискурси и неизбежно развивање на стереотипи, предрасуди и нетолеранција, и преку губење на блискоста поради значително намалување на културната размена.

Така, за разлика од критичката интерпретација на “бугарско” и “македонско” како повеќеслојни термини кои може да имаат различно значење низ времето и просторот, мејнстрим реториката развиена во Бугарија и во Македонија прифати поригидни, едностранни и исклучиви интерпретации на двата термина. Во исто време, официјалните идентитетски политики го одржуваа непријателството меѓу двете соседни култури. Во бугарски контекст, “бугарско” стана термин за означување на бугарската национална имагинација, без разлика на времето, просторот и нивниот контекст. Една од главните тенденции беше интерпретирањето на македонското културно наследство како суштински бугарско, осудувајќи го југословенскиот македонски процес на градење нација како грешен, а со тоа и штетен за бугарскиот карактер на Македонија. Во исто време, во македонски контекст, “македонско” почна да ги означува објектите на македонската национална имагинација, каде Бугарија се гледа како непријател и товар за националната афирмација на македонската култура. И во Бугарија и во Македонија, алтернативните перцепции на историјата и социо-политичката реалност се цензурирани и третирани како предавство на нацијата.

ПАРАДИГМАТСКИ ПРИМЕРИ

Конфронтираните македонска и бугарска национална реторика се состојат од многу поенти и аргументација. На пример, двата национални дискурси го тврдат наследството на просветителите, а подоцна и светци, браќата Кирили и Методиј од Солун. Иако

и двајцата биле Византијци кои зборувале грчки, денес тие се интерпретираат како национални херои и за Македонија и за Бугарија. Во двата случаи им се припишува македонска или бугарска националност, иако живееле во X век. Двата дискурса се повикуваат на континуитет од еден милениум за да го оправдаат тврдењето за националните херои, значајно редуцирајќи го значењето на разните историски процеси кои се случиле во регионот, од владеењето на неколку царства до појавата на современите држави.

Уште една точка на судир, на пример, е повикувањето на наследството на револуционерите од Отоманска Македонија кои зборувале словенски јазици, а биле активни во доцниот XIX и ран XX век. Тие биле поврзани со бугарски институции, но се бореле за автономија на Македонија, така придонесувајќи му на процесот на креирање на македонско ослободително движење, кое, конечно, водело до создавање на модерната македонска држава.

Трета точка на судирот е таканаречениот јазичен спор. Иако сите стандардизирани јазици во светот се резултат на институционален дизајн и примена, и сите стандардизирани јазици во светот, без исклучок, имаат корени во локалните народни јазици и жаргони со што се слични на соседните јазици, се чини дека дебатата меѓу македонските и бугарски националисти не ги зема предвид овие претпоставки. Затоа, додека бугарските националисти тврдат дека македонскиот јазик бил креиран од човекот и со тоа нелигитимен (иако сите јазици на светот се креирани од човекот), македонските националисти се трудат да го побијат ова тврдење прибегнувајќи кон езотерични и нејасни објаснувања за вкоренетоста на македонскиот јазик во Антиката.

НАЦИОНАЛИСТИЧКАТА РЕТОРИКА И ПАТОТ ДО ГОВОР НА ОМРАЗА

Од она што е дискутирано досега може да се заклучи дека националистичките дискурси произведуваат митологизирана верзија на историјата и искривена перцепција на сегашноста,

што во вредносниот систем на национализмот се гледа како апсолутна очигледна вистина. Постојењето на апсолутна (национална) вистина во исто време повикува на постоење на невистини, дури и лаги. Додека невистините и лагите не се олицетворуваат само во конфронтираните национални дискурси (на пример, лагата за македонската национална реторика е поддржана од бугарските националисти, и обратно), туку и во секој дискурс што не се конформира со нормите на националната историја (на пример, домашните противници на мејнстрим националниот дискурс се нарекувани “предавници”). Дебатата меѓу апологетите на судрени национални дискурси (како македонскиот и бугарскиот) станува труд на самопрогласените апологети на “вистината” да ги победат апологетите на “лагите”, примерно поради ексклузивната интерпретација и креирањето на “вистини”. Во исто време, на националните митови и наративи им се придодаваат сопственички особини правејќи ги да делуваат како да се опипливи, физички и може да се поседуваат како материјална сопственост. На овој начин, оние од позиција на “националната вистина” не ги гледаат своите противници само како “лажговци” туку и како некој во обид да ја украде или уништи сопственоста на нацијата.

Ова се рефлектирало на бугарско-македонскиот спор, можеби илустративно повеќе од многу други примери. Националните претставници на двете страни обично се обвинуваат едни со други за крадење на историјата и си припишуваат особини како бесрамни и прибегнуваат кон теории на заговор и други езотерични објаснувања, но, како што е наведено погоре, ова е процес во кој сè што ја создава сликата за националната историја се толкува како тврдо тело поседувано исклучиво од нацијата (без разлика дали македонската или бугарската).

Друг важен аспект е интерпретацијата на националната вистина како академски поткрепена, базирана на докази и прецизна претстава за автентичноста на нацијата. Важен агент за потхранување на оваа слика за автентичноста е гранката националистички академици (историчари, пред сè) кои ги ставаат својата академска обука и знаење во служба на

нацијата, место на академскиот свет, предавајќи го разумот за емоција. Во овие рамки, апологетите на националната вистина не ги обвинуваат своите опоненти само за крадење, перцепирајќи се себеси како “просветлените”, ами ги осудуваат и за наводна игнорантност (како во фразата “не си ја знаат историјата”). Понатаму, многу често “просветлените” си припишуваат цивилизирачка мисија на палење на факелот на знаење меѓу оние кои живеат во темница, така “просветлувајќи ги” игнорантните апологети на лаги и неvistини за историјата и општеството. На тој начин, не само што апологетите на националната вистина си конструираат сопствен историски и социо-политички автопортрет туку се обидуваат и да ја конструираат историја и актуелната слика за “Другиот”. Сликата на “Другиот” ги отелотворува негативните карактеристики и стереотипи пред сè. Така, на пример, бугарските националисти ја креираат сликата за Македонците како игнорантни Бугари со испрани мозоци, несвесни за своите вистински корења, додека Македонците креираат расистичка слика за Бугарите како лажни азијатски емигранти (Татари).

Овие ставови се карактеризираат со крајна недоверба, која е често на работ на параноја и придонесува за развојот на теориите на заговор за тајните делувања на “Другите”. Обично, емоциите и вградените стереотипи се многу посилни од разумот во јавната дебата на теми од областа на ова прашање меѓу Македонија и Бугарија. Можеби дури проекти како овој можат да предизвикаат сомнеж во националистичкиот домен.

Овие националистички стереотипи и предрасуди се поврзани со поимот за групно размислување. Имагинацијата на нацијата како заедница подразбира запоставување на принципот на индивидуалност и гледање на луѓето повеќе како на членови на национална заедница отколку како на посебни личности. На лично ниво, тоа исто така подразбира мислење и делување како член на национална заедница место како засебна индивидуа. Затоа, групното размислување ги одржува стереотипите и предрасудите, кои се земаат здраво за готово и инкорпорираат како основни претпоставки во процесот на формулирање или искажување на мислење.

Судирот на двете страни кои развија предрасуди и

стереотипи една за друга е најава за појавата на говорот на омраза. Во емотивно обоена комуникација на луѓе чиј почетен став е дека тие се бранители на својата национална вистина против нивните опоненти кои сакаат да им ја украдат, или против опоненти кои се игнорантни до тој степен што не знаат што е вистина; зборовите можат да станат уште едно средство за наметнување на една верзија на историјата или социополитичката реалност. Ако некој е отворено уверен во својата верзија на историјата, може да примени циничен и саркастичен јазик, потсмевајќи се на наводно игнорантниот противник. Недостигот од критичка перцепција често може да води до прифаќање на клевети и омаловажувачки говор, искажан со намера да биде навредлив. Овие акции може лесно да се преземат во обид да се одбрани некој или нечија национална гордост, дури и кога наводниот напад воопшто не е напад (обично едноставно несогласување може да ескалира во испад на навреди). Сепак, основната состојба на процесот е недостиг на толеранција за различното мислење. Резултатот е често на или преку работ на вербално насилство, кое примарно служи за репродукција на радикален национализам и заемна омраза.

Но и покрај тоа, поради зголемувањето на регулациите и филтрирањето на програмата, не може да се очекува говорот на омраза генерално да биде значаен во мејнстрим медиумите, и во македонски и во бугарски контекст. Она што е, сепак, до некаде предвидливо е појавата на говор на омраза како одговор или надоврзување на провокативната содржина објавена или емитувана преку медиумите. Во дигиталното доба, овој одговор може да се следи преку онлајн коментарите или архивираните содржини на новите медиуми. На овој начин, медиумите можеби не се директно одговорни за ширење говор на омраза, но тие се целосно виновни за негово поттикнување преку ширење на стереотипите или небалансиран дискурс.

УЛОГАТА НА МЕДИУМИТЕ

Медиумите се важни агенси во поддршката и одржувањето на националистичката реторика. Како што тврдеше Мајк Билинг, медиумите, преку својот “прозаичен” и “рутинирани” јазик,

дневно ја демаркираат сферата на националното, потсетувајќи не кои сме и за што се залагаме. Дискурсот на медиумите ја поддржува идејата за нацијата како униформни, врзани единки. Тој често има цел да промовира идеи за национално достоинство и се обидува да го заштити националниот идентитет осудувајќи разни напади, а со тоа предизвикувајќи имплицитна национална несигурност. Во македонскиот и бугарскиот дискурс ова обично се гледа во покривањето на настани во кои тврдењата кои не се усогласени со официјалниот дискурс се ставаат во контекст на оспорување, дополнително вжештувајќи ја ситуацијата.

Содржината на медиумите е креирана според идејата за националното, исто така. Кога станува збор за програмата или содржината на вести, очигледна е поделбата на национални вести од една страна и вести од светот од друга. Оваа поделба, особено во мали земји како Бугарија и Македонија придонесува на генерирањето на слика за нацијата како самодоволен микро-космос, кој во исто време е и центарот на светот. Понатаму, дополнителните симболички практики кои се чинат банални, како временските прогнози кои носат сублиминални националистички пораки (на пример, мапите на “големата татковина” и референци на териториите на кои живее роднинско малцинство). Дополнително, маскулнистичката и милитаристичка реторика на националните спортови на пример, можат да придонесат за развој на фронтален и нагласен националистички дискурс и да стимулираат понатамошни тензии.

Медиумите се исто така едни од агенсите со припишана улога на заштита и унапредување на националниот идентитет. Со други зборови, дури и државните регулации ги гледаат медиумите во служба на нацијата обврзувајќи ги да се конформираат на мејнстрим националните наративи. Во овој контекст, националниот идентитет и неговата заштита се сметаат за општо добро и од јавен интерес, додека е испуштено дека заштитата на националниот идентитет, што и да значи тоа, е начин на наметнување на политички вредности во јавното премислување и товар за неутралноста на медиумите. Со други зборови, премислувањето и дебатирањето на прашања

претпоставени за национални вистини за медиумите станува сè потешка и неблагодарна работа. Слично на она што Монро Прајс го предложи, во ситуации како оваа националниот идентитет често може да служи како изговор за рестрикција на плуралитетот на идеите и, конечно, на слободата на изразувањето. Затоа, може само да се претпостави дека постои инхерентна тензија меѓу поимите за грижа и заштита на националниот идентитет од една страна, и објективно и одговорно новинарство од друга.

Да се повикам на Монро Прајс уште еднаш: не смее да се занемари фактот дека јавната сфера денес постепено е претворена во пазар на лојалности. Основното добро околу кое овој пазар револвира е фиксиран, строго дефиниран идентитетски наратив. Произведувачот и продавач на идентитет, во класичниот модел, е државата; во фактичкиот современ модел, сепак, оваа улога е плурализирана, и поделена кај, меѓудругите, и самите медиуми. Купувачите се јавноста или во суштина сите ние. Плаќаме со разни аспекти на лојалност (нашите гласови, донации, со купување на производи или едноставно следење на дадениот медиум, кој за возврат добива повисоки стапки на гледаност и повисоки цени за реклами). Пазарот на лојалности, даден во овие рамки, ја диктира основната состојба, а таа е дека определени наративи мора да се продаваат за возврат на одредена лојалност. Овој тип регулација на јавната сфера значи дека потребата од лојалност може да се задоволи со употребата на стереотипи, предрасуди и со играње на картата национална небезбедност, што може да води до појава на реактивен говор на омраза, како што говор на омраза би бил придружен ефект на манифестацијата на блискост до националниот наратив.

Сепак, улогата на медиумите најмногу зависи од нивната почит кон професионалните стандарди и нивната објективна функција на надзорно тело и коректор, место одржувач на статусот кво во политичката дебата. Стереотипите се објавени и говорот на омраза е активиран тогаш кога медиумите ќе го прифатат популарниот и некогаш вулгарен дискурс, место да прифатат критички и непристрасен став. Медиумите треба да бидат објективни и неутрални дури и за прашања од

важност за националното достоинство. Често, реалноста е дека медиумите ги прифаќаат социјално конструирани термини и категории како нации и етничка припадност како да се органски на општеството и земени здраво за готово, имплицирајќи ја (не)логиката на национализмот. Меѓудругото, овој процес симплифицира комплексности и го наметнува групното размислување како единствениот модел за справување со националните прашања. Во оваа смисла, поради недостиг на критичко набљудување медиумите стануваат уште еден претставник на националниот дискурс и можат да го изгубат работ на професионализам предизвикувајќи, некогаш дури и несвесно, надоаѓање на стереотипи, предрасуди, претенциозен јазик и националистичка параноја во мејнстрим дискурсот.

Овој процес е исто така надополнет со вулгарната потреба за сензационализам. Често, во недостиг на интересна или инспиративна содржина, медиумите ја играат картата на шокирање, која, меѓу другите работи, може да се однесува на наводното загрозување на националната гордост. На овој начин, медиумите можат слободно да посочат плашило – непријател на националниот интерес, и да го уништат во обидот на преземањето на улогата на популарен херој. Сепак, стереотипите и предрасудите, употребени дури и против плашило, можат да предизвикаат гнев, а долгорочно, да бидат фактор на одржување на говорот на омраза.

АНАЛИЗА

на прилозите објавени во македонските медиуми во врска со можниот говор на омраза во периодот од 20 јули до 20 август 2010 година поврзан со македонско-бугарските односи посебно поврзано со одбележувањето на годишнината од Илинденското востание.

Јосиф Ќурчиев,
новинар;

М-р Елена Михајлова,
Правен факултет - Јустинијан Први

КОНТЕКСТ

Оваа анализа, како дел од проектот „Прекугранична соработка на новинарите и цивилното општество за надминување на говорот на омраза во бугарските и во македонските медиуми“, поддржан од програмата „Исток-Исток“, имплементиран од страна на Центарот за развој на медиуми од Скопје и Про Медиа од Софија, има за цел да утврди евентуално пројавување на форми на говор на омраза во македонските медиуми, по однос на македонско-бугарските односи.

Анализата се состои од следниве секции: а) анализа на правната рамка, со цел да се утврди разбирањето на терминот „говор на омраза“ во македонскиот контекст, како и неговото регулирање; и б) дискурзивна анализа на медиумските содржини посветени на македонско-бугарските односи во периодот меѓу 20 јули и 20 август 2010

Оваа временска рамка беше избрана затоа што периодот непосредно пред, за време, на и по 2 август вообичаено изобилува со вести поврзани со одбележувањето на годишнината од Илинденското востание, настан кој се слави како национален празник од особена важност за двете држави; а со тоа претставува и извор на историографски конфликти и политичко нетрпение. Мониторингот беше спроведен врз шест електронски медиуми (ТВ А1, ТВ Сител, ТВ Канал 5, МРТВ, ТВ Телма и ТВ Алфа) кои емитуваат програма на целата територија на Република Македонија, како и врз седум дневни весници со висок тираж, дистрибуирани низ целата држава (Дневник, Утрински весник, Вест, Нова Македонија, Време, Шпиц и Вечер). Од вкупниот број на содржини продуцирани во текот на периодот што го набљудувавме, успеавме да издвоиме вкупно 30 содржини што се однесуваат на македонско-бугарските односи. Освен содржини кои покриваат теми поврзани со Илинден, во избраниот примерок се забележува и високата застапеност на уште една тема поврзана со македонско-бугарските односи: Струшките вечери на поезијата чиј венцоносец годинава беше бугарскиот поет Љубомир Левчев.

I. ГОВОР НА ОМРАЗА - ПРАВНА РЕГУЛАТИВА

На меѓународно ниво (како во поголемиот дел од демократските земји во светот), идеологијата на слободата на изразување не е императив кој може да ги поклопи другите човекови права и определени општествени вредности. Па така, не е дозволено таа да го загрози преку еднаквоста или недискриминацијата. Всушност, слободата на изразување е едно право кое е повеќе или помалку нијансирано, и не е примарно во однос на другите, конкурентски права. Такво е неговото место во системот на правата гарантирани со Универзалната декларација за човековите права, понатаму со Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, како и со Конвенцијата за укинување на сите форми на расна дискриминација и Европските акти. Ваквата поставеност треба да се гледа и во правниот систем на Република Македонија.

Со оглед на фактот што согласно член 98 од Уставот на Република Македонија, меѓународните акти ратификувани согласно Уставот се дел од правниот поредок на државата, во понатамошниот текст ќе бидат анализирани релевантните одредби од меѓународното право, како и релевантното национално законодавство, и тоа посебно Уставот на Република Македонија Кривичниот законик, Законот за облигационите односи и Кодексот на Здружението на новинарите.

I. Меѓународни извори

Говорот на омраза треба да се гледа во светло на правото на слободно изразување. Оттука, најнапред ќе се осврнеме на одредбите од меѓународните правни акти коишто ја поставуваат рамката на ова право, за потоа и да се осврнеме на начинот на кој е нормирана забраната на говор на омраза.

Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (член 19) кој ја гарантира слободата на изразување, содржи и нејзини ограничувања. При тоа налага ограничувањата да

бидат определени со закон и да се неопходни за почитување на правата или угледот на другите, или за заштита на државната безбедност, јавниот ред, јавното здравје или морал. Овој член, понатаму, мора да се чита во врска со членот 20 од Пактот, кој продолжува да го стеснува опсегот на правото на слободно изразување. Предвидува законска забрана на пропагирање на војна или повик на национална, расна или верска омраза што претставува поттикнување на дискриминација, непријателство или насилство (Appendix 1)¹.

Од документите на ООН се издвојува **Конвенција за укинување на сите форми на расна дискриминација на ООН од 1965** (посебно член 4), бара од државите членки да го забранат говорот на омраза или другите форми на ширење на пропаганда на расна или етничка супериорност. Исто така, Конвенцијата забранува поттикнување на етничка или расна дискриминација, омраза и насилство.

„Меѓународната европска позиција“ во поглед на говорот на омраза е строга. Ставот на Советот на Европа и

1 Ваквите балансирања дојдоа до израз во случајот Форисон против Франција (Faurisson v. France, 4 I.H.R.R. 444); одлуката е донесена на 8 ноември 1996; Communication No.550/1993) пред Комитетот за човекови права на ООН. Случајот изникна од осудата на Роберт Форисон - француски универзитетски професор, за оспорување на кривичните дела против човештвото (одрекување на Холокаустот). Форисон го промовираше ставот дека гасните комори во Аушвиц и другите нацистички логори не биле користени за целите на истребување и дека сака сите француски граѓани да сфатат дека „митот за гасните комори е нечесна фабрикација“ (Views of the Committee, para.9.5.). Тој беше осуден по францускиот „Gazscot Act“ - според кој е повреда да се оспорува постоењето на докажани кривични дела против човештвото. Комитетот одлучи дека осудата на Форисон е конзистентна со заштитата на слободниот говор обезбедена со членот 19 од Пактот, т.е. дека ограничувањето на неговата слобода на изразување е засновано на уважувањето дадено на почитувањето на правата или угледот на други лица. Бидејќи изјавите на Форисон приклучуваа кон негување на антисемитизам, нивната рестрикција ѝ служеше на легитимната цел за унапредување на правото на еврејската заедница да живее слободно од страв од атмосфера на антисемитизам.

Европската унија кон расизмот е став кон кривично дело.² Намерата на овие организации е да се борат против него, и тоа се однесува на секој говор на омраза, а не само на расистичките забелешки. Тие имаат јасен став дека мора да ѝ се спротиставиме и на дисеминацијата на говорот на омраза против определени националности, религии и општествени групи³.

Па така, **Европска конвенција за заштита на човековите права и основните слободи** на Советот на Европа го гарантира правото на слободно изразување, но предвидува негово ограничување, кое е неопходно во демократското општество за заштита на, меѓудругото, угледот или правата на другите (член 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи од 1950 година). Постојат казни, услови и ограничувања определени со закон за заштита на граѓаните од дискриминација и за промовирање на колективното добро. Значи повторно, правото е нијансирано и балансот на натпреварувачките права се смета за неопходен или соодветен,

2 Види Конвенција за сајбер-криминал, 2001; Дополнителен протокол кон Конвенцијата за гонење на акти од расистичка и ксенофобична природа направени преку компјутерски системи, 2003 и Explanatory Report of the Committee of Ministers of the Additional Protocol to the Convention on the Cyber Crime.

3 Оддаденоста на Советот на Европа и ЕУ на борбата против расизмот не е ограничена само на нивните судски органи и на нивните акти. Па така, во рамките на Советот на Европа постои Европската комисија против расизам и нетолеранција - ЕЦРИ, која беше етаблирана во 1993 година. Нејзината работа има два клучни фокуса - нејзиниот „земја-по-земја“ пристап кој подразбира мониторинг на релевантните прашања кај земјите членки; и работата на општите препораки и нивното објаснување. Во рамките на ЕУ, во 1997 година беше создаден Европскиот мониторинг центар за расизам и ксенофобија - ЕУМЦ, како центар на ЕУ кампањата против расизмот и нетолеранцијата. Од 2007 година него го наследил Агенцијата за основни права - ФРА. Сепак, во споредба со ЕЦРИ на Советот на Европа, ФРА е повеќе едно тело за помош и експертиза во однос на основните права чии активности се насочени кон собирање податоци, совети до ЕУ институциите и земјите членки, соработка со невладиниот сектор и подигање на свеста [www.fra.europa.eu]

каква што беше логиката на размислување во Јерсилд против Данска (Jersild v. Denmark, 1994).⁴ Прашањето кое се појави пред Европскиот суд за човекови права во овој случај беше дали Јерсилд - дански новинар, е кривично одговорен за помагање и поттикнување на тројцата млади кои дадоа расистички забелешки на интервјуата спроведени од Јерсилд на телевизиска програма за работи од јавен интерес.⁵ Европскиот суд за човекови права одлучи дека осудата од данските судови ги повреди стандардите на Европската конвенција. Разгледувањето на легитимноста на неговата осуда се претвори во балансирање на неговото право на изразување (известување за факти и соопштување на мислења за нив), и штетата наметната со пораката на омраза кон неговата целна група.⁶

Рамковната одлука за борба против определени форми и изразувања на расизам и ксенофобија⁷ има за цел да постави одредби за приближување на законите и регулациите на земјите членки и за поблиска соработка меѓу судските и други авторитети на земјите членки во поглед на делата кои вклучуваат расизам и ксенофобија (дефинирани во нејзиниот член 4).

4 Judgment of the European Court of Human Rights of 23 September 1994, Series A, No. 298.

5 Тројцата млади луѓе беа членови на групата Гринџекетс (Greenjackets), која беше вклучена во говор на омраза против определени групи - во овој случај луѓе, особено дански жители, од африканско потекло. Во интервјуата тие дадоа навредливи и деградирачки забелешки за имигрантите (нарекувајќи ги, меѓудругото, „црнци“ и „животни“) и Јерсилд ги емитуваше нивните погледи во документарецот кој тој го уредуваше. Емитувањето даде широк публицитет на погледите на младите, кои инаку ќе допреа до многу мала публика, и со тоа ја влоши штетата против оние на кои пораката на омраза целеше.

6 Иако сите судии се согласија дека балансирањето е правилен пристап, не се согласија колку тежина треба да падне на засегнатите интереси. За судиите кои гласаа спротивно, мнозинството стави преголема тежина на правата на изразување на новинарот, и премалку на заштитатата на достоинството на жртвите на омраза.

7 Преку казненото право на Европскиот совет на министри од 19 април 2007 (Рамковна одлука против расизам и ксенофобија на ЕУ).

2. Правна рамка во Република Македонија

Согласно Уставот на Република Македонија⁸ (член 8), темелни вредности на уставниот поредок на Република Македонија меѓудругото се: основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот и почитувањето на општо прифатените норми на меѓународното право. Во поглед на слободата на говорот, со член 16 се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, како и слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање. Но, овој член на Уставот мора да се разгледува во врска со одредбите кои ги гарантираат граѓанските и политичките слободи и права. Така, согласно член 11, физичкиот и моралниот интегритет на човекот се неприкосновени и забранет е секој облик на мачење, нечовечко или понижувачко однесување и казнување. Во контекст на појавните облици на “омразата” треба да се има предвид гаранцијата на слободата на вероисповеста и слободното и јавно, поединечно или во заедница со други, изразување на верата (член 19, став 1 и 2), како и слободата на здружување заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уверувања гарантирана со член 20, став 1 од Уставот на Република Македонија. Во контекст на слободата на здружување, треба да се истакне дека Уставот јасно и децидно (член 20, став 3) определува дека програмите и дејствувањето на здруженијата на граѓаните и политичките партии не можат да бидат насочени кон насилно уривање на уставниот поредок на Републиката и кон поттикнување или повикување на воена агресија или разгорување на национална, расна или верска омраза или нетрпеливост. Конечно, согласно член 25, на секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот.

8 “Службен весник на Република Македонија” бр. 52/91, 01/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 03/09 и 13/09

Вака изразените уставни начела свој одраз наоѓаат во законодавството.

Република Македонија во својот **Кривичен законик**⁹ со неколку кривични дела директно или индиректно го санкционира говорот на омраза. Во глава 18-та, (Кривични дела против честа и угледот) се поместени одредби за кривично правна одговорност за клеветата, навреда, изнесување лични и семејни ситуации, повреда на угледот на Република Македонија и излагање на подбив на македонскиот народ и припадници на заедниците. Согласно член 172 од КЗ, тој што за друг изнесува или пронесува нешто неvistинито што е штетно за неговата чест и углед, ќе се казни со парична казна. При тоа, ако она што неvistинито се изнесува или се пронесува е од такво значење што довело до тешки последици по животот и здравјето на оштетениот или нему блиско лице, сторителот ќе се казни со затвор од три месеци до три години. Одговорноста се исклучува ако обвинетиот ја докаже вистинитоста на своето тврдење или ако докаже дека имал основана причина да поверува во вистинитоста на она што го изнесувал или пронесувал. Тој што ќе навреди друг, согласно член 173, став 1 ќе се казни со парична казна. Кривичниот законик посебно нормира дека кога едно лице јавно ќе изложи на подбив друго лице по пат на компјутерски систем поради неговата припадност на група која се разликува според расата, бојата на кожата, националната припадност или етничкото потекло, или ќе ја изложи на подбив групата на лица која се одликува со некоја од тие особености, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година. Во оваа норма, специфично го гледаме санкционирањето на говорот на омраза. Изнесувањето или пронесувањето нешто од личниот или семејниот живот на некое лице што е штетно за неговиот углед, согласно член 174 од КЗ, се казнува со парична казна, а доколку она што се изнесува или се пронесува е од такво значење што довело или можело да доведе до тешки

9 „Службен весник на Република Македонија“ бр.37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08 и 114/09, во понатамошниот текст КЗ

последници по животот и здравјето на оштетениот или нему блиско лице, сторителот ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

Кривичниот законик (член 176) предвидува дека нема да се казни тој што навредливо ќе се изрази за друг во научно, книжевно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес или други оправдани интереси, ако од начинот на изразувањето или од другите околности на делото произлегува дека тоа нема значење на навреда или не предизвикало значителна повреда на честа и угледот на личноста. Во овие случаи се исклучува и казнивоста за клевета на лицето коешто известува за нешто што е јавно соопштено од друг, како и тој на кого му е оневозможено остварувањето на правото на пристап до информации од јавен карактер спротивно на прописите за слободен пристап до информациите, на кое се повикува во својата одбрана.

Доколку лицето кое сторило навреда или клевета било на тоа предизвикано со непристојно или грубо постапување на оштетениот, според член 177, став 1, судот може да му изрече судска опомена. Ако сторителот пред судот му се извинил на оштетениот и ако пред судот го отповикал она што го изнесувал или пренесувал за клевета и навреда од која нема потешки последици, согласно член 177, став 3 од КЗ ќе се ослободи од казна.

Со Кривичниот законик се санкционира и повреда на угледот на Република Македонија, на тој начин што со член 178 се определува дека тој што со намера за исмејување јавно ќе ја изложи на подбив Република Македонија, нејзиното знаме, грб или химна, ќе се казни со затвор од три месеци до три години. Иста казна, според член 179, му се заканува и на лицето кое со намера за исмејување јавно ќе ги изложи на подбив македонскиот народ и припадниците на заедниците кои живеат во Република Македонија

Законот за облигационите односи на Република

Македонија¹⁰ ја определува граѓанската одговорност (одговорност за штета) за повреда на личните права меѓу кои спаѓаат и правото на чест, углед, достоинство, лично име, приватност на личниот и семејниот живот и слобода¹¹. Согласно член 141, став 1 од ЗОО, тој што со вина ќе му причини штета на друг, должен е да ја надомести, при што повреда на личните права се смета за нематеријална штета¹². Ваквата штета, согласно ЗОО (член 187-а – 194) се надоместува нематеријално (морална сатисфакција) и материјално (материјална сатисфакција) во случаите предвидени со закон. Моралната сатисфакција се огледа во правото на барање да се објави пресуда или исправка на трошок на штетникот, да се повлече изјавата со која е сторена повредата, или нешто друго со што може да се оствари целта која се постигнува со справедливиот паричен надоместок¹³. Согласно член 189 од ЗОО, во случај на повреда на личните права судот, ако најде дека тежината на повредата и околностите на случајот го оправдуваат тоа, ќе досуди справедлив паричен надоместок, независно од надоместокот на материјалната штета, како и во нејзино отсуство. При тоа, при одлучувањето за барањето за справедлив паричен надоместок судот ќе води сметка за силата и траењето на повредата со која биле предизвикани физички болки, душевни болки и страв, како и за целта за која служи надоместокот, но и за тоа надоместокот да не е во спротивност со стремежите кои не се споиви со неговата природа и општествената цел. За повреда на правото на углед и другите лични права на правните лица судот, ако најде дека тежината на повредата и околностите на случајот го оправдуваат тоа, ќе досуди справедлив паричен надоместок, независно од надоместокот на материјалната штета, како и во нејзино отсуство. Покрај овие правила, во одделни случаи, кога тоа со

10 “Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09 и 161/09, во понатамошниот текст ЗОО

11 ЗОО, член 9-а

12 ЗОО, член 142

13 ЗОО, член 187

друг закон поинаку е уредено ќе се применуваат и правилата од тој закон. При одлучувањето за висината на справедливиот паричен надоместок, судот ќе го земе предвид и времето изминато од настанувањето на штетата до донесувањето на одлуката, ако должината на чекањето на сатисфакцијата и другите околности го оправдуваат тоа¹⁴.

Законот за спречување и заштита од дискриминација на Република Македонија¹⁵ година има за цел да обезбеди спречување и заштита од дискриминација¹⁶ во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија, закон и ратификувани меѓународни договори. Согласно член 3 од Законот, се забранува секоја директна или индиректна дискриминација, повикување и поттикнување на дискриминација и помагање во дискриминаторско постапување¹⁷ врз основа на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско

14 ЗОО, член 192, став 2

15 „Службен весник на Република Македонија“ бр.50/2010). Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.82/2010 од 15 септември 2010 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр.127/2010).

16 Член 5, став 1, алинеја 3: Дискриминација е секое неоправдано правно или фактичко, непосредно или посредно правење на разлика или нееднакво постапување, односно пропуштање (исклучување, ограничување или давање првенство) во однос на лица или групи кое се заснова на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или која било друга основа;

17 Член 5, став 1, алинеја 4: Дискриминаторско однесување и постапување е секое активно или пасивно однесување на секое лице од страна на јавните власти, како и од страна на правни и физички лица од приватниот и јавниот сектор во јавниот живот, кое создава основи за привилегирање или депривилегирање на некое лице на неоправдан начин, или кое го изложува на неправеден и деградирачки однос во споредба со други лица во слична ситуација, базирано на која било од дискриминаторските основи;

уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или која било друга основа која е предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор (во натамошниот текст: дискриминаторска основа). Овој закон се применува од страна на сите државни органи, органи на единицата на локалната самоуправа, правни лица со јавни правни овластувања и правни и физички лица, меѓудругото и во областа на јавно информирање и медиуми.¹⁸ Законот го дефинира институтот- вознемирување (член 7) како акт кој има за цел или резултат повреда на достоинството на одредено лице или создавање на заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика; и институтот - повикување и поттикнување на дискриминација (член 9) секоја активност со која некое лице директно или индиректно повикува, охрабрува, дава упатства или поттикнува друго лице да изврши дискриминација.

Кон правната регулатива, од аспект на постапувањето на медиумите и новинарите, секако треба да се додаде и **Кодексот на новинарите на Македонија**¹⁹ кој во точка 10 изречно го забранува говорот на омразата во новинарската работа определувајќи: „Новинарот нема свесно да создава ниту преработува информации што ги загрозуваат човековите права или слободи, нема да говори со јазикот на омразата и нема да поттикнува на насилство и дискриминација по која било основа (национална, верска, расна, полова, социјална, јазична, сексуална ориентација, политичка...); и повикува, со точка 11, на почитување на различностите на начин што „Новинарот ќе се придржува и на општо прифатените општествени стандарди на пристојност и почитување на етничките, културните и религиозните различности во Македонија...“.

18 член 4, став 1, алинеја 6

19 http://www.znm.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=62&lang=mk

II. ДИСКУРЗИВНА АНАЛИЗА НА МЕДИУМСКИТЕ ПРИЛОЗИ (20 ЈУЛИ – 20 АВГУСТ)

1. Чествување на националниот празник Илинден

Македонските електронски и печатени медиуми главното внимание го насочуваат кон „инцидентот“ со транспарентот на ВМРО на бугарскиот политичар Красимир Каракачанов на кој било испишано „Македонија е бугарска“, што, секако, предизвикува иритација во македонската јавност, иако Каракачанов и неговата партија во рамките на бугарскиот политички пејсаж, сепак, се маргинални. Доминантно се пренесуваат само информации за настанот, како се одвивал и реакциите на присутните, односно на членовите на ОМО Илинден и симпатизерите. Не се коментира, ниту има „ниски удари“, ако може така да се каже. Коментирањето не е директно, туку токму се одвива преку зборовите на членовите на нерегистрираната ОМО Илинден.

1.1 Цитат од весникот „Време“ од 03.08.2010: „Стојко Стојков, лидерот на ОМО Илинден – Пирин вели дека Македонците во Бугарија се веќе навикнати на провокациите од партијата на Каракачанов. Според него, Каракачанов и неговата партија се создадени од службите за безбедност на Бугарија со цел да работат против македонското малцинство во Бугарија и против македонско-бугарските односи, а транспарентот 'Македонија е бугарска' е израз на ставот што го делат сите националисти

1.2 Слично овој цитат е искористен во неколку медиуми. Во прилогот на ТВ Алфа од 01.08.2010 во вестите од 17.30 часот на пример, оваа телевизија побарала и „став од Министерството за надворешни работи на Македонија за најновиот од низата слични инциденти поврзани со бугарскиот пратеник, но не добивме никаков одговор. Иако веста ја пренесоа дел од медиумите во Бугарија, реакција нема ниту од официјална Софија. Красимир Каракачанов и' е добро познат и на македонската и на бугарската јавност. Пред само еден месец тој побара од бугарските институции да заземат поактивна улога Македонците во Албанија да се декларираат како Бугари на претстојниот попис“.

1.3 ТВ Сител истиот настан малку поинаку го конотира. Во вестите на 01.08.2010 во 18 часот се вели и следново: „Одбележувањето на годишнината од Илинденското востание пред меморијалниот споменик на Илинденци во околната на Благоевград почна со скандал, јавува агенцијата Бгнес. Транспарентот на кој е испишано 'Македонија е бугарска бил истакнат на почетокот на церемонијата од страна на членовите на софиската ВМРО на Красимир Каракачанов. Според репортерот на Бгнес, транспарентот не бил повлечен ниту по сугестија на актерот Николај Кимчев, кој бил водител на церемонијата. Кимчев се обидел да им објасни на членовите на софиската ВМРО дека ова не е никаков политички митинг, но транспарентот не бил отстранет“.

1.4 Слично информира и Канал 5 во вестите од 17 часот со констатација: „Красимир Каракачанов со уште една провокација до македонската нација. На транспарентот со содржина 'Македонија е бугарска' тој и неговата партија одбележуваа годишнина од Илинденското востание пред споменикот на Илинденци, близу Благоевград. Активисти на партијата ВМРО на контроверзниот лидер транспарентот го истакнале на почетокот на церемонијата, но не бил повлечен до крај...“.

1.5 Забележливо е дека неколку медиуми Каракачанов го нарекуваат „контроверзен“, но никој не објаснува зошто, па така информациите не се целосни од едноставна причина што не секој гледач или читател мора да знае кој е Каракачанов и од кои причини е „контроверзен“. На пример во весникот „Вечер“ од 02.08.2010 под наслов „Красимир Каракачанов, лидер на ВМРО-БНД“ може да се прочита негова изјава без никаков коментар. Понатаму, весникот го цитира Каракачанов во рубриката „Цитат на денот“:

„Нормалниот Бугарин, кој не е оптоварен со некакви глупости за Александар Македонски, некаква античка македонска нација и слични изопачени работи, нормално е секој Бугарин во слободна Бугарија да ја смета Македонија за дел од бугарското национално пространство“.

Не е јасно што е целта на овој цитат бидејќи не содржи никакво објаснување каде ја дал изјавата, кому, кога. Во исто време, постои сомнеж дека цитатот е поставен со цел да изнуди

реакција од читателите.

1.6 Во вестите на Телма ТВ од 03.08.2010 во 18.30 часот се констатира: „одбележувањето на годишнината од Илинденското востание не помина без големобугарски провокации и инциденти за што се погрижија две радикални партии произлезени од исто јадро: ВМРО БНД на Каракачанов и ВМРО НИЕ на Петко Атанасов...“. Натаму се пренесува истата информација за транспарентот. Но, зошто се „радикални“, кое е „истото јадро“? Нема објаснување, па не секој гледач има претстава за што станува збор.

2. Љубомир Левчев, добитник на „Златниот венец“ на Струшките вечери на поезијата

Вториот значаен настан што добил и далеку повеќе простор во тие 30-ина дена е 49. издание на Струшките вечери на поезијата, и тоа од две причини: прво, добитник на Златниот венец на поезијата е за првпат бугарски поет - Љубомир Левчев и второ, на доделувањето се „замеша“ и политиката: имено, присуствуваа претседателите на двете држави. Нивната работна средба во вилата Билјана во Охрид термински се совпадна и со тој настан од културата. Може да се каже дека збиднувањата околу Левчев и Златниот венец од почеток до крајот на неговиот престој се богато обработени, пренесени се неговите изјави за Македонија, Струга и Дрим, за неговите пријатели-писатели од Македонија и целокупната атмосфера околу него.

2.1 Еден од националните дневни весници, во случајов „Дневник“ од 19.08.2010, пренесе еден од коментарите на интернет сајтовите без да соопшти кој, дека Левчев наводно не го признавал македонскиот јазик и “дали нему ќе му го дадеме венецот“, односно дека „неговиот избор бил проследен со многу контроверзи во македонската јавност“, но таквата констатација натаму не е обработена. За волја на вистината весникот потоа ги цитира зборовите на Левчев дека тоа не била негова изјава и се оградил од тврдењата на „злите софиски јазици“ како што ги нарекол. И тоа е единствената „поскокотлива“ содржина. Се’ друго е мошне професионално и доволно опширно соопштено, вклучувајќи ја и средбата на

двајцата претседатели од која само е пренесена содржината на официјалното соопштение.

2.2 Под наслов „Пишувам љубовни зборови, не анти-македонски“, весникот „Време“ ги цитира зборовите на добитникот на „Златниот венец“:

„Никогаш во животот не сум кажал или напишал лош збор против Македонија. Сум напишал единствено љубовни зборови и тоа секогаш им се допаѓало на некои“. „Тој не ги штедеше убавите зборови за Струга, СВП, за големата чест што како добитник на најпрестижното признание му ја укажува Македонија“, пишува „Време“ и продолжува цитирајќи го лауреатот:

„Меѓу нашите народи постоеја невидливи сидови изградени од лаги. Мислам дека е особено важно што културните врски меѓу нас се прочистуваат. Можеби се’ уште не се чисти колку водата на Црн Дрим, но важно е дека се унапредуваат“. „Нагласувајќи дека од страна му биле припишувани изјави во врска со македонскиот јазик и народ, Левчев потсети дека неговата врска со Македонија и со Струга отсекогаш била длабока, уште кога пред 17 години првпат престојувал и го дал првото интервју“, пишува „Време“ во бројот од 20.08.2010.

Многу слични се текстовите од истиот ден во „Утрински весник“ и во „Дневник“. Медиумите во тие денови информираат и за средбата на претседателите на двете земји Ѓорѓе Иванов и Георги Прванов во Охрид и за нивното присуство на СВП, но исклучиво се потпираат врз официјалното соопштение од кабинетот на македонскиот претседател, бидејќи не била предвидена прес-конференција.

ЗАКЛУЧНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Во медиумите во Македонија во посочените 30-ина денови во јули и во август не се забележува флагрантна форма на говор на омраза, дефиниран пред се’ како говор кој има за цел да навреди врз основа на некаква лична или идентитетска карактеристика. Од друга страна, пак, провејува впечатокот дека покрај обидот за неутрално пренесување

на информации без вметнување на ексцесивни коментари и без малициозности, постои однапред зададена позиција кон прашањето на македонско-бугарските односи. Таа позиција не е нужно про-македонска или анти-бугарска, но е на линија на гледиштето дека “проблем постои”. Тоа се рефлектира преку несразмерното внимание кое им е посветено на радикалните бугарски националисти во македонските медиуми, без притоа да биде даден вовед или заднинска информација за истите. Парадигматичен пример за ова е случајот со маргиналниот политичар Красимир Каракачанов – додека неговиот рејтинг и медиумска застапеност во Бугарија се ниски во споредба со останатите бугарски политичари, во македонските медиуми тој добива третман како да е официјален претставник на бугарската држава, без да се даде контекстуализација на неговите изјави. Во случајот со поетот Левчев, пак, дел од медиумите имаа однапред формиран став дека се работи за контроверзна, “антимакедонска” личност, и благодарение на таквиот дискурс, гостувањето на поетот беше издигнато на ниво на политички контроверзен настан. Ваквиот начин на информирање, иако не пренесува говор на омраза, не успева да ги филтрира и омеѓи предрасудите кои се вгнездени во поширокиот општествен дискурс, и со тоа претставува можна провокација, односно дава повод за раѓање на говор на омраза, што највидливо се рефлектира во коментарите на веб-страниците на медиумите. На пример веста за акциите на политичката партија на Каракачанов предизвика бурна дискусија со многу елементи на говор на омраза на веб-страницата на А1 телевизија (<http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=125930>). Дополнително, како што видовме, честопати содржините презентирани во големите класични медиуми инспирираат говор на омраза во новите медиуми, кои, пак, прераснуваат во „интернет војни“ меѓу македонски и бугарски коментатори. Токму затоа, класичните медиуми во иднина ќе имаат одговорност освен да не пропуштаат говор на омраза, да работат и на елиминирање на стереотипите, предрасудите и различните поводи за раѓање на говор на омраза, и да го деконструираат, односно да не го поддржуваат и помалку параноичниот дискурс дека македонско-бугарските односи по автоматизам се форма на

спор или конфликт.

Конечно, би морале да споменеме, да се осврнеме на главното ограничување на ова истражување, а тоа е кусиот период на истражување. Временската рамка од само 30 дена е премала за донесување поконкретни заклучоци за тоа дали во написите на македонските медиуми во текот на цела година има или нема говор на омраза. Продолженијата на овој проект, како и идните проекти кои ќе се работат на оваа тема ќе мораат да одговорат на предизвикот да се истражуваат содржини во текот на подолг период, во кој би било можно и за најмал инцидент, изјава или постапка, да „зоврие“ крвта кај одделни „коментатори“ кои нема да се стеснуваат да користат речник што ќе содржи елементи на говор на омраза.

АНАЛИЗА

на информациите од базата на податоци компилирана врз основа на резултатите од набљудувањето на бугарските медиуми за примери на говор на омраза во покривањето на годишнината на Илинденско-преображенското востание

Александар Кашумов,
експерт за медиуми

МЕТОДОЛОГИЈА

за мониторинг на бугарските медиуми за можните појави на говор на омраза при известувањето од годишнината од Илинденско–преображенското востание

Методологијата е изработена за мониторирање на можните појави на говор на омраза во бугарските медиуми при известувањето за годишнината од Илинденско–преображенското востание. Мониторингот е дел од проектот „Прекугранична соработка на новинарите и цивилното општество за надминување на говорот на омраза во бугарските и во македонските медиуми“. Проектот го спроведуваат фондацијата „Центар за радио и телевизиска обука - Промедија“, Софија и „Центар за развој на медиуми“, Скопје со помош на „Програмата Исток – Исток: Прекугранични партнерства“ на Институтот „Отворено општество“ - Софија

1. Период – Мониторингот на бугарските медиуми се спроведе во периодот 10.07 – 23.08.2010. Опфаќа период малку подолг од првично предвидениот во предлог проектот 20.07 – 19.08.2010 год. Периодот беше продолжен поради евентуалното публикување на содржини за темата пред самата прослава, како и заради одржувањето на традиционалниот собир на Петрова нива, оваа година, на 21 и 22 август

2. Набљудувани медиуми – медиуми кои беа мониторирани

2. 1. Печатени медиуми и тиражи:

№	издание	тираж
1	весник „24 часа“	70 000 дневно, во текот на неделата/ 110 000 во сабота

**ГОВОР НА ОМРАЗА ВО БУГАРСКИТЕ И ВО МАКЕДОНСКИТЕ МЕДИУМИ:
ПРИМЕРИ, ПРИЧИНИ И РЕШЕНИЈА**

2	весник „Труд“	90 000 дневно, во текот на неделата/ 130 000 во сабота
3	весник „Стандарт“	55 000 дневно, во текот на неделата, / 130 000 во петок
4	весник „Сега“	22 000
5	весник „Монитор“	20 000
6	весник „Атака“	63 000 неделен тираж
7	весник „Струма“ Благодивград	20 000
8	весник „Марица“ Пловдив	20 000

2.2. Интернет издација/ месечни посети:

№	издание	број на посети
1	Агенција „Фокус“	16 295 318 / просечно месечни посети /
2	Медијапул	за јули 2010 год. 825 076, за август 2010 год. - 747 911
3	Дарик њуз	за јули 2010 год. 2 063 110 , за август 2010 год. - 1 975 097

2.3. Електронски медиуми:

2.3.1. Телевизии: Бугарска национална телевизија, bTV, Нова телевизија, Телевизија СКАТ

2.3.2. Радио: Програма „Хоризонт“, Бугарско национално радио, Дарик радио

3. Клучни зборови - клучните зборови и фрази за пребарување се: „Бугарија“, „Македонија“, „Илинден“, „Илинденско-преображенско востание“

Оваа анализа покрива бугарски медиумски публикации и објави селектирани и прегледани во периодот меѓу 20 јули и 20 август 2010 год.; компилирани во база на податоци базирана на методологија, придружена на извештајот. Публикациите и објавите беа разгледувани за примери на говор на омраза во покривањето на прославите по повод 107-годишнина на Илинденско-преображенското востание.

Анализата се фокусира на тоа дали публикациите во прашање покажуваат примери на говор на омраза или други повреди на законот или етичките стандарди за објавување на информации и мислења во медиумите. Прегледот не е ограничен на детектирање “говор на омраза” во строгата смисла на зборот туку и можни навреди, клевети, дискриминација и други примери за пречекорување на границите на слободата на искажување, мислење и ширење информации. И етичкиот аспект се зема предвид, па дури и кога прегледаните публикации и објави се прифатливи од легален аспект останува прашањето дали ги исполнуваат постоечките етички стандарди.

Законската рамка која ја регулира слободата на изразување и правото слободно да се бараат, примаат и пренесуваат информации е определена од член 10 на Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи – Европска конвенција за човекови права (понатаму: ЕКЧП) и од праксата на Европскиот суд за човекови права. Секако, националната легислатива е исто така важна, како на пример: Уставот на Република Бугарија; членови 39-41, Кривичниот законик; членови 146-148, Законот за радио и телевизија и Законот за заштита од дискриминација. Одредбите за граѓанска одговорност за штети предизвикани преку публикации се наоѓаат во општите одредби за надомест на штета причинета по вина – членови 45-54 од Законот за обврски и договори.

Етичките стандарди се основани на текст од Законикот за новинарска етика на бугарските медиуми, донесен во 2005 година. Законикот, потпишан од повеќето влијателни електронски и печатени медиуми, содржи сет правила кои медиумите ги препознаваат како основа за саморегулација²⁰. Две комисији беа основани во 2006 година, одговорни за нарушување на кодексот – Етичката комисија за печатени медиуми и Етичката комисија за електронски медиуми. Комисиите ги објавуваат своите искуства и практики на интернет, а овие материјали беа земени предвид во оваа анализа²¹.

РЕГУЛАЦИИ НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА – ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ

Согласно член 10 на ЕКЧП, секој има право на слобода на изразување, кое вклучува слобода на мислење и слобода на примање и пренесување на информации и идеи без мешање на јавни авторитети и без оглед на границите. Практикувањето на овие слободи може единствено да биде предмет на рестрикции во интерес на други права и интереси набројани во вториот параграф, односно националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната безбедност, за превенција на неред или криминал, за заштита на здравје или морал, за заштита на репутацијата на правата на другите, за превенција на објавување доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството. Во таа смисла, условите, рестрикциите и санкциите, без исклучок треба да го поминат тестот за “потреба во демократското општество”.

20 Целиот текст на Кодексот на новинарска етика на бугарските медиуми е достапен на бугарски јазик на следниов линк: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=17&lang=bg>

21 Целите одлуки на Етичката комисија за печатени медиуми се достапни на: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=30&lang=bg>, додека целите одлуки на Етичката комисија за електронски медиуми на линкот: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=34&lang=bg>

Следствено, рестрикции на слободата на изразување се прифатливи кога сите елементи на тројниот тест на ЕКЧП се применети. Ова значи дека рестрикциите треба:

- да бидат поставени во националната легислатива;
- да имаат за цел заштита на правата и интересите набројани во ЕКЧП;
- да го исполнуваат условот за “потреба во демократското општество”.

По воспоставување на врската меѓу слободата на изразување и нејзините можни рестрикции, ЕКЧП дојде до следниов заклучок:

Слободата на изразување претставува еден од фундаменталните принципи на демократското општество и е еден од основните услови за негов прогрес и за развојот на секој човек. Таа е применлива не само за “информации” или “идеи” кои се позитивно прифатени или третираны како ненавредливи или како предмет на индиферентност туку и за оние кои навредуваат, шокираат или ја нарушуваат државата или кој било сектор на населението. Такви се потребите на плурализмот, толеранцијата и слободоумноста без кои не постои “демократско општество”²².

Според праксите на ЕКЧП, исклучоците од слободата на говор вклучуваат рестрикција на таканаречениот “говор на омраза”. Потребна е разумна причина за аплицирање на оваа рестрикција. На пример, простиот факт дека авторот на публикацијата е член на организација прогласена за терористичка според националната легислатива не е доволна основа за рестрикции и санкции. Националните судови во некои случаи се обврзани да је проучуваат содржината на публикациите за кои станува збор (на пример одлука на ЕКЧП

22 Оваа принципиелна позиција е постојана за ЕКЧП и беше прифатена од бугарскиот Уставен суд со одлука бр. 7, од 06.06.1996 год. во уставниот случај бр. 1/1996, кој нуди толкување на членовите 39, 40 и 41 од бугарскиот устав од 1991 год.

од 06.07.2010 год., во случајот на Ѓузел и Узер против Турција). Дури кога дадена публикација претставува една земја во многу негативно светло или содржи непријателски конотации, тоа не е доволна основа да оправда рестрикција на правото на слободно изразување. За да се заклучи дека случајот вклучува говор на омраза, тој треба да поттикнува длабока или нерационална омраза против оние претставени како одговорни за дадената ситуација. (на пример одлука на ЕКЧП од 22.06.2010, во случајот на Бингол против Турција (Bingöl v. Turkey).

Всушност, ЕКЧП во својата пракса смета даден говор како составен од говор на омраза кога тој поттикнува ракурс на насилство, вооружен отпор или бунтовништво (погледни ги одлуките на ЕКЧП во случаите на Канат и Бозан против Турција, Унај против Турција).

РЕГУЛАЦИИ НА ОДГОВОРНОСТ ЗА ГОВОР НА ОМРАЗА, НАВРЕДА И КЛЕВЕТА – НАЦИОНАЛНА ЛЕГИСЛАТИВА

Уставна рамка

Правото на слобода на изразување, воспоставено со член 19 на Универзалната декларација на човековите права, член 19 од Меѓународниот договор за граѓански и политички права (МДГПП) и член 10 од ЕКЧП, е внесено и во националната легислатива. Слободата на изразување се гарантира со член 39, правото на слободата на медиумите и правото тие да не подлежат на цензура се гарантираат со член 40, додека сечие право да бара, добива и пренесува информации е гарантирано со член 41 од Уставот. Ова право не се практикува на сметка на правата и репутациите на другите или при наштетување на националната безбедност, јавниот ред, јавното здравје и моралот. Бугарија го ратификуваше МДГПП, како и ЕКЧП, кои беа објавени, стапија на сила и се спроведуваат со примат над националниот закон, доколку се појави некаква контрадикција. Според одлуката бр. 8 на Уставниот суд од 04.06.1996 год., во уставниот случај бр. 1/1996, правата во членовите 39, 40 и 41 од

Уставот се сметаат за правило, а рестрикциите на кои можат да бидат подложени за – исклучок од правилото. Ова значи дека тие можат само да се аплицираат во одбрана на компетитивен интерес и се ретко предмет на рестриктивна интерпретација.

Одговорност за говор на омраза

Согласно член 162, параграф 1 од Кривичниот закон, личност која пропагира или поттикнува расна или национална омраза или расна дискриминација е одговорна пред Кривичниот закон. Казната во такви случаи е лишување од слобода до три години и јавна цензура.

Одговорност за навреда и клевета

Согласно член 146 од Кривичниот закон, навреда се состои од искажување на нешто деградирачко за честа и достоинството на другиот и ќе биде казнето со казна до 3000 бугарски лева. Согласно член 147, клевета се состои од објавување на засрамувачки факт за некого или припишување на криминал и ќе биде казнета со казна од 3000 до 7000 бугарски лева. Овие злодела се предмет на построга казна доколку се извршат преку публикации – во овие случаи казната е глоба во износ меѓу 3000 и 10000 бугарски лева (од 1500 до 5000 евра) или јавна цензура.

Согласно членовите 45-54 од Законот за обврски и договори, во случај со осудена страна, што имплицитно вклучува навреда и клевета, оштетената страна има право на компензација. Таа може да се бара преку кривична постапка или одделно во граѓанска постапка, кога тужбата може да биде против новинарот одговорен за публикацијата или медиумот кој ја објавил. Кога се цитира политичар, јавна личност или друг извор, цитираната страна е одговорна.

Одговорност за дискриминаторски говор

Согласно Законот за заштита од дискриминација, се забранува секоја директна или индиректна дискриминација на основа

на пол, раса, националност, етничка припадност, генетско наследство, државјанство, потекло, религија или верување, образование, убедување, политичка припадност, личен или социјален статус, попреченост, возраст, сексуална ориентација, брачен статус, имотен статус или која било друга основа регулирана со закон или меѓународен договор потпишан од Република Бугарија.

Се поставува прашањето за одговорноста при јавен говор, кој содржи дискриминаторски изјави, кои, на пример, се однесуваат на дадена етничка група. Во 2004 год. Регионалниот суд во Софија пресуди дека лидерот на “Работничката конфедерација Поткрепа”, Константин Тренчев, со неговиот јавен апел за формирање на национална гарда за борба против ромските криминалци поттикнал на дискриминација и етнички напади. Апелот на господинот Тренчев за помалку толерантно третирање на ромските криминалци, во споредба со другите, Судот го квалификуваше како повик на дискриминација. Според пресудата, апелот за употреба на оружје против ромскиот криминалитет создава опасна средина за сите во заедницата.

Етички стандарди за говорот на омраза

Кодексот на новинарска етика на бугарските медиуми прифатен во 2005 год. од група печатени и електронски медиуми, вклучувајќи ги и највлијателните претставници на секторот, содржи дел 2.5 наречен “Дискриминација”, кој ги вклучува следниве принципи:

2.5.1. Го почитуваме сечие право да живее безбедно и ќе избегнуваме публикации кои поттикнуваат или охрабруваат омраза, насилство или која било форма на дискриминација

2.5.2. Нема да се осврнуваме на расната припадност, боја, религија, етничка припадност, сексуална ориентација, ментална или физичка состојба на една личност, доколку тоа не е релевантно за приказната

Во 2008 год. невладината организација Фондација меѓуетничка иницијатива за човекови права и активисти од други невладини тела поднесе жалба до Етичката комисија за

печатени медиуми против публикации во еден национален дневен весник. Комисијата заклучи дека не постои личен интерес за подносителите, но “со оглед на јавниот интерес и важноста на прашањата поставени преку жалбата (вреднување на таканаречениот говор на омраза) за медиумите, таа одобрува изготвување на препораки до печатените медиуми во однос на начинот на кој се презентираат проблемите на етничките, религиските или други заедници”.

По оваа одлука, Етичката комисија за печатени медиуми ја прифати Препораката бр. 3 до печатените медиуми, во која се претставени следниве важни принципи:

1. “Во најмногу од своите манифестации, таканаречениот “непријателски говор” демонстрира недостиг на новинарски и аналитички способности за сериозна и длабока анализа на причините за постоечките социјални и економски проблеми на општеството... Овој елементарен пристап не само што спекулира со површната страст на публиката, посочувајќи кон некои апстрактни “лоши луѓе/етнички групи” туку и не успева да резултира со потребната ефективна промена. Дотолку повеќе, на долга патека ја уништува довербата во медиумите како авторитет и фактор кој му дава позитивен импулс на политичкиот систем, нудејќи конкретни алтернативни одлуки за постоечките социјални проблеми”.

2. Комисијата ги повикува новинарите да бараат “баланс меѓу слободата на изразување и можноста за употреба на говор кој води до штетни последици за одредени членови на општеството”, потсетувајќи дека “етикетирајќи ги проблемите како етнички, без да се понуди решение не е од помош никому, ниту на самите нив”.

3. “Комисијата не смета дека е потребно да се излезе со каталог на “политички коректни” и “политички некоректни” концепти. Секоја “забрана” на употреба на даден збор може да води до барања да се забрани некој друг и така целата слобода на говор се става во прашање”. Препораката потсетува дека

“еден од основните аспекти на слободата е имањето право да се кажат работи кои на другите не би им се допаднале” и дека во Бугарија тоталитарното минато е директно поврзано со периодот на обврзна “политичка коректност” во новинарскиот говор²³

Контекстот на разгледуваните публикации

Прегледот на публикациите и објавите во печатените, електронските и онлајн медиуми има за цел да ги покрие прославите на годишнината на Илинденско-преображенското востание. Темата, или попрецизно годишнината и прославите беа покриени од речиси сите прегледани медиуми. Базата на податоци компилирани од прегледот, сепак, вклучува само публикации кои содржат говор на омраза или на некој начин ги нарушуваат етичките стандарди.

Претставниците на политичките партии во Бугарија и во Македонија и јавните организации, официјалните лица, кои беа предмет на екстензивно покривање во многу публикации, дадоа изјави за време на разгледуваниот период. Покриени се и бројни активности – инсталација на билборд со мапа на Бугарија од времето на Санстефанскиот договор за границите во одредени градови и покрај поважни патишта, организирање на саем, работни состаноци, реакција на грчкиот конзул и македонските медиуми, положување венец, јавно пеење, декларација на бугарскиот премиер. Сите овие се акции и настани од објективната реалност, кои логично треба да бидат покриени од медиумите. Логично е, исто така, дека сите известувања се од југо-источна Бугарија и нема регионални публикации од друг географски регион освен овој. Преовладуваат објави и емитувања на вести, со емитување на две интервјуа: едно со лидерот на ВМРО, Красимир Каракачанов, на утринска емисија на Бугарското национално

23 Целиот текст на препораката е достапен на линкот: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=31&lang=bg>. Набројувањето во текстот погоре е мое.

радио; и едно со заменик-претседателот на ВМРО, Костадин Костадинов, за онлајн новинарска агенција.

Вреди да се забележи дека 15-те публикации вклучени во базата на податоци на прегледот се под авторство на релативно мал број бугарски медиуми кои имаат релативно мала публика. На пример, гледателството на само една ТВ станица, чии вести и програми се избрани, сочинува помалку од 10% од гледателството на која било национална земна телевизија. Една национална приватна радиостаница и нејзиниот регионален канал во Благоевград беа меѓу емитувачите кои известуваа за темата, а таа беше покриена и на интернет страницата, што се смета за посебен медиум. Една од програмите на Бугарското национално радио (всушност најпопуларната, но не во главното време за емитување, на пример таков говор не е детектиран во нивните вести) исто така ја покри темата. Само еден дневен весник имаше текстови посветени на настанот, а имаше и две кратки известувања во друг дневен весник. Другите дневни весници, кои покриваат голем дел од читателската публика, не објавија текстови кои можат потенцијално да генерираат говор на омраза или етнички немири. Две од најбројните електронски публикации и новинарски агенции ја покрија темата. Сè ова посочува на заклучокот дека публикациите кои освртот ги класифицираа како осетливи од аспект на говор на омраза и етички стандарди всушност досегнаа релативно мал дел од медиумската публика.

Известувањата имаат недостиг од коментари, примарно нудат факти, резимираат коментари дадени од политичари и јавни фигури или нудат директни цитати.

Карактеристики на говорот на омраза пронајден во прегледаните публикации и објави

Може да се разликуваат неколку типа изјави во прегледаните публикации и објави, зависно од нивната тематска содржина. Дел од нив го поставуваат прашањето за историската вистина. Тие сами по себе не поставуваат прашања поврзани со легалноста или етиката на говорот. Вториот тип публикации,

во суштина, ги критикуваат оние на власт затоа што не организирале заедничка прослава со претставници на македонската влада, за неспроведувањето на вистинската надворешна политика, за политиките во сферата на образованието итн. Оваа категорија е фундаментално поврзана со јавната дебата за владината ефикасност и е типична за демократските општества. Третиот тип публикации ги гледаат бунтовниците како морален пример, истакнувајќи ја неговата важност за сегашноста и критикувајќи го недостигот од идеализам меѓу денешните луѓе. Непотребно е да се објаснува зошто овој говор е безопасен.

Четвртиот тип публикации содржи негативни мислења за состојбата на Македонија – “измислена”, “краде” историја, личности, празници, “бугарска”, неслободна. Овие типови изјави се очигледно чувствителни и треба да се разгледаат подоцна. Петтиот тип изјави изразуваат негативни мислења за јавни групи – “тие идиоти во Скопје”, “неписмени медиуми, политичари”. Шестиот тип вклучува негативно мислење за личности – “празната глава на македонскиот премиер”, “неписмениот во Скопје” (повторно зборувајќи за македонскиот премиер).

АНАЛИЗА НА КОНКРЕТНИ ПУБЛИКАЦИИ

Публикациите ги содржат следниве конкретни изјави

1. SKAT TV, вести во 17:00 и 19:00 часот, 21.07.2010:

“Луѓето во Македонија имаат силни бугарски чувства”

Оваа изјава ја даде лидерот на ВМРО, Красимир Каракачанов. Сепак, ова не претставува “говор на омраза” бидејќи нема поттик на насилство или отпор. Ниту, пак, може да се квалификува како дискриминација или навреда/клевета. Од една страна, овие прекршувања се извршуваат кога говорот е упатен на конкретна личност. Од друга страна, пак, изјавата

не е деградирачка, без разлика на тоа дали е вистинита или не. Во исто време, таа е чувствителна и провокативна за луѓето од Македонија. Медиумите немаат друг избор освен да ја објават бидејќи е дел од политички говор и јавната дебата во Бугарија. Сепак, постои прашањето на придржување до Етичкиот кодекс кој препорачува: “при покривање на спорови, ќе се обидеме да им дадеме шанса на сите засегнати страни да ја искажат својата позиција” /1.1.6./ . Несомнено, во пракса ова не е лесна задача и постои ризик да биде контрапродуктивна.

2. Вебсајтот на Дарик радио (Darik Radio), Благоевград, 31.07.2010

Наслов: “ВМРО-НИЕ ја почнува кампањата Не сме забравиле”

“... Илинденско-преображенското востание, кое е... и избавителна почест за бугарскиот генерален стремеж кон слобода”

Само по себе, ова искажување не е непријателски или навредлив говор.

3. “Македонија е бугарска”

Оваа изјава е цитат од слоган. Таа не покажува никакви карактеристики на говор на омраза, навреда или клевета. Очигледно е дека претставува осетлив говор во однос на чувствата на Македонците. Ставот на другата страна, информациската агенција Макфакс во Скопје, е исто така презентираан.

4. Агенција Фокус, 01.08.2010 год.

Наслов: “Красимир Каракачанов: дека Македонија е бугарска е познато стотици години”

“... некакви глупости за Александар Македонски што му се вртат во празната глава на македонскиот премиер”.

“Во изминативе 20 години, веќе ми е доста од коментирање на изјави на неписмените македонски медиуми и неписмените македонски политичари”

“Тие идиоти во Скопје.”

Изјавата е дадена од Красимир Каракачанов. Ова не е говор на омраза, но може да се толкува како навреда на конкретна личност. Треба да се има на ум дека со капацитет на јавна личност, премиерот мора да поднесува и потешки критики од приватни индивидуи. Што се однесува до епитетите употребени за медиумите и политичарите, тие може да се навредливи, но не се наведени конкретни медиуми и личности за да се примени законска одговорност. Изјавите на тема која е многу осетлива се непотребно остри. Медиумите треба да изнајдат начини за пренесување на овие изјави, со полна свест за фактот дека не смеат да ги менуваат бидејќи тоа би поттикнало несогласување и би ја спречило публиката од добивање на правилна слика за активностите и изјавите на политичарите.

5. Агенција Фокус, 01.08.2010 год.

Наслов: “Костадин Костадинов: Бугарите кои во 1903 год. живеат во Македонија и во Тракија не се положи од оние во слободното бугарско кнежевство”

“Македонија нема претензии само кон Бугарија. Таа краде историја од сите нејзини соседи.”

“Новоизмислената македонска држава”

Изјавата е на Костадин Костадинов, заменик-претседател на ВМРО. Ова не е говор на омраза, но ја става македонската

држава во негативна конотација. Со оглед на тоа дека е дадена за време на директно интервју, медиумот не треба да се земе за одговорен. Во некои случаи, пренесувањето на вистинските мисли и ставови на политичките лидери може да биде корисно за општеството, дури ако е само да се демонстрира нивното претерување. (Случај Јерсилд против Данска)

6. Бугарско национално радио, 02.08.2010 год. Програма Хоризонт, емитување на “Пред сите”:

“...измислените симболи на некоја македонска нација”

Изјавата е дадена од Красимир Каракачанов. Не претставува говор на омраза, но демонстрира грубо занемарување и ја засега чувствителноста на луѓето. Практичното прашање се поставува околу водителот и дали тој може да биде повеќе проактивен, прашувајќи го политичарот дали тој верува дека ваков говор може да биде контрапродуктивен. Во исто време, говорот на политичарот содржи споредба меѓу идеализмот на бунтовниците и одбивањето на современите луѓе да помогнат “за една или друга праведна кауза”.

7. Агенција Фокус, 02.08.2010 год.

Наслов: “Костадин Костадинов: Денес е еден од најважните датуми во бугарската историја”

“Македонија не е слободна ниту денес, дури 90% од територијата на географскиот регион Македонија не е во Бугарија, каде што треба да биде.”

Изјавата е дадена од Костадин Костадинов, заменик-претседател на ВМРО. Ова не е заканувачки говор или навреда.

Сепак, проблемот во прашање е вистинитоста на тврдењата дадени за нарушување на човековите права во Македонија. Со оглед на тоа дека ваква изјава поставува прашања важни за јавноста, како почитувањето на човековите права, ова може да биде со последици за јавната дебата. Секако, одговор може да се даде во рамки на самата јавна дебата, откако ќе се ислушаат сите мислења. Затоа, дури и кога е осетлив, говорот може потенцијално да му служи на јавниот интерес. Прашањето е дали треба да се бараат и други мислења, така што, барем до одредена мера, ќе се претстават различни ставови.

8. Агенција Фокус, 02.08.2010 год.

Наслов: “Секој нормален Бугарин ја смета Македонија за своја” – Красимир Каракачанов

“Секој нормален Бугарин ја смета Македонија за своја”

Изјавата е дадена од Красимир Каракачанов. Не инволвира говор на омраза, но двосмисленоста на фразата може да ја навреди осетливоста на луѓето. Интересниот факт во овој случај е тоа дека изјавата е дадена за македонски медиуми, кои го презентираа и ставот на другата страна. Потоа, известувањето на македонските медиуми беше пренесено и од бугарски медиум – новинската агенција Фокус.

9. Вебсајт на радиото Дарик, 13.08.2010 год.

Наслов: “ВМРО-НИЕ поднесува декларација до Борисов за Бугарите во Македонија”

“Документот ја искажува загриженоста до воените лидери за неадекватните политики на бугарската Влада во однос на безусловната поддршка за влегувањето на Македонија во ЕУ.”

Говорот претставува критика на политиките на бугарската Влада. Секоја подобна критика од овој вид, без разлика дали е оправдана или не, треба да биде дел од општествената политичка и јавна дебата. Секоја прелиминарна цензура на ваква публикација заради неумереност би била несоодветна. Таа не демонстрира омраза или навреда. Пренесувањето на содржината на декларацијата е повеќе информативно по природа отколку што бара коментар, затоа објавување на ставот на другата страна не е потребен.

10. ТВ Скат, 18.07.2010 год.

Програма: “Избркани од татковината”

Ова е интересно емитување што се разликува од досега прегледаните публикации и објави по дискусионниот карактер. Сепак, и покрај тоа што гледачите можат да коментираат и коментираат, некои дури бранејќи поинакви страни, клучниот проблем е недостигот на дискусанти да ја презентираат другата гледна точка. Ова е исто така и причината за пристрасноста на водителот. Емитувањето не содржи говор на омраза или навредливи конотации. Сепак, во исто време, тоа е пристрасно и го гледа прашањето само од една перспектива. Ова го ослабнува квалитетот на програмата, со губење на академскиот карактер на презентираниите ставови. Етичкиот кодекс пропишува да се презентира второ мислење во вакви случаи, пружајќи им на гледачите можност да добијат избалансирана слика.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Од изложеното може да се донесат неколку заклучоци. Од една страна, ниедна од избраните објави не започнува ракурс на насилство, отпор или бунтовништво. Затоа нема основа медиумите да не известуваат за мислењата на политичките и јавни фигури. Од друга страна, пак, новинарите по правило

се воздржуваат од лични коментари на изјавите дадени од политичари, што се чини како правилен пристап во слични случаи.

Иако некои од изјавите покажуваат став кој е навредлив или потценувачки, ниедна од нив не претставува навреда или клевета пред законот. Исклучок е изјавата дадена за македонскиот премиер, кој е, сепак, јавна фигура, и како таква предмет на поостра критика од приватните лица.

Медиумите кои ги покрија настаните за обележување на годишнината на Илинденско-преображенското востание досегаат компаративно мал дел од публиката. Досега овој проблем не е поднесен ниту во Етичката комисија, за разлика од случајот со покривањето на теми поврзани со ромското малцинство.

Излагањето води до заклучок дека покривањето на теми поврзани со Македонија, всушност, нема законски импликации. Сепак, без сомнеж, дебатите и начинот на кој се водат создаваат тензии. Дискусија на теми покриени во избраните публикации и објави не треба да се избегнува или ограничува, ами да се направат напори за менување на начинот на кој таа се води. Клучна поента да се земе предвид е фактот дека фразите и епитетите кои разгоруваат тензии тешко придонесуваат на решавање на проблемите, туку повеќе имаат потенцијал за нивно продлабочување. Би било корисно новинарите_кои ги покриваат овие теми да имаат простор за дијалог, по можност постојан, со своите македонски колеги. Споделување на проблемите и личните заклучоци за причините и начините на решавање на овие прашања би им дало шанса за подобрување на квалитетот на публикациите и објавите.

Во рамки на европски контекст, треба да се направат обиди за избегнување на негативни квалификации на земји или групи на соседни земји. Треба да постои отворност и поголем интерес во позицијата и аргументите на другите, така што дебатата би се водела на повисоко ниво, а резултатите би биле корисни за општествата на двете соседни земји. Треба да се негува култура на толеранција, која ќе создаде услови за еднаквост во дијалогот и заемна почит, без кои ниедно општество не може да се нарече демократско.

Говор на омраза меѓу Македонците/ките и Бугарите/ките во новите медиуми

Анастас Вангели,
магистер по изучување на национализмот

Новите медиуми се важна технолошка иновација која придонесе за повеќеслојно унапредување на секојдневниот живот на луѓето, но тие секако овозможува и, веројатно, стимулираа одредени негативни аспекти на комуникацијата. Со нивната широка пристапност, релативно малите барања за нивна употреба (во однос на знаење, финансии и технолошки направи) и нивната популаризација кај сите социјални категории (за разлика од нивните почетоци, кога тие беа достапни и вообичаени за само мал дел од популацијата), во денешно време новите медиуми се сеприсутни во животот на секој корисник на интернет. Тие имаат големо влијание во малите држави како Македонија и Бугарија – во случајот на првата, мнозинството на интернет содржини е генерирано од интернет корисници, а не од компании или списанија.

Темната страна на новите медиуми се состои, покрај другото, и од говор на омраза. Поради лесниот пристап, но и поради природата на новите медиуми (партиципативност, релативна анонимност и можноста за индиректно, но јавно „соочување“ со противникот), многу луѓе ги надминуваат бариерите кои инаку би ги попречувале во користењето говор на омраза во светот подалеку од тастатурата (недостиг на храброст, публика или можност за директно соочување со противници). Токму ваков е случајот со многу македонски и бугарски интернет корисници кои се вклучени во постојана и децентрализирана војна на повеќе фронтови (блогови, Фејсбук, Јутјуб, дури и порнографски сајтови), во која разменуваат многу вулгарни и крајно навредливи фрази кои човек може да ги замисли; воедно тие претставуваат многу илустративни примери на говор на омраза.

Судирот меѓу македонските и бугарските сајбер хулигани ескалираше со експанзијата на македонската блогосфера во 2004/05 и создавањето на најпопуларната македонска блогерска платформа „Блогерај“ (www.blog.com.mk, подоцна www.blog.mk) во 2006/07. Она што стана највпечатлива карактеристика уште од почетокот на блог платформата е интензитетот на македонско–бугарските непријателства. Поради блискоста

на јазиците, македонско–бугарските блог војни се одвиваат со висока фреквентност, честопати заземајќи ја насловната страница на платформата, што резултира со заминување на многу блогери кои одбиваат да учествуваат во таков тип комуникација. Често, македонско–бугарските непријателства на платформата инспирираа различни блогери, главно македонски (бидејќи тие претставуваат големо мнозинство корисници на платформата во споредба со бугарските, кои се малцинство, но и бидејќи платформата е концептуализирана како „македонска“ па тие си ја придаваат улогата на играње на домашен терен) да ги повикаат другите членови на заедницата да преземат мерки со кои би се решил проблемот. Овие повици, во одредени случаи, добиваат форма на јасен антибугарски говор на омраза, додека во други добиваат форма на повици до уредниците на платформата за забрана на бугарските корисници. Конечно, имало разни „повици за бојкотирање“ на содржини и коментари генерирани од бугарски корисници, за самопрогласените патриоти и интернет бранители на нацијата да не ги изгубат нервите. Други, пак, се обидуваат да промовираат мирољубива и разумна реторика. Неодамна, македонскиот блогер Мечето Ушко (mecetousko.blog.mk) се осврна на темата означувајќи ја како деструктивна и неразумна.

„На блогерајов кој егзистира веќе повеќе од пет години во континуитет се јавуваат еден куп типчиња кои освен ширењето на омраза и шовинизам преку pejоративни сленг сентенци кон Бугарија и нејзините граѓани во суштина не прават и ништо друго. Сигурно македонските блог тешкаши (оние кои се тука во континуитет од формирањето на блогерајот) ќе се сетат на оној деструктивен пост со кој се предизвика бран на негодување и во мејнстрим медиумите во Бугарија, по што тој блог, намерно или не, беше дозволено да биде хакнат. Потоа се сеќаваат сигурно на оној најдолго коментиран пост од преку 15 илјади коментари кои се однесуваа за произволно толкување на бугарската нација

и држава. Има уште многу за посочување, но бидејќи тие беа на старата платформа тешко можам да најдам линк до истите. Сепак, сите се сеќаваме на нив.“

Говорот на омраза меѓу Македонија и Бугарија примарно се манифестира како продолжение на постоечките историски несогласувања, но и како заемно стереотипизирање – Македонците ги нарекуваат Бугарите „Татари“ и „Монголи“ (што е пример на ориенталната реторика во која азиските карактеристики претставуваат црти на заостанатост) кои личат на коњи и чии жени се многу промискуитетни, особено со македонски мажи; Бугарите ги омаловажуваат Македонците дека се полуретардирани, луѓе со измиени мозоци кои се изманипулирани од комунистите. Дополнително, двете реторики, покрај тоа што се националистички, се и мачоистички, хомофобични и крајно сексистички. На пример, оние кои се впуштаат во говор на омраза често објавуваат фотографии од хомосексуални односи, кои во радикалниот систем на вредности на националистичката супкултура се перцепирани како негативен феномен и имаат за цел емотивно да им наштетат и да ги навредат оние за кои се наменети.

За прагматични примери за говор на омраза од македонски блогери видете го таканаречениот „Логблог“ <http://logblog.blog.mk/>, чие мото е „Смрт за про–Бугарите, слобода за светот“ кој содржи слика на Адолф Хитлер на која на германски пишува „Забрането за про–Бугари, секташи и кучиња“. Друг блог кој често користи говор на омраза спрема Бугарите е Дарвел (darvel.blog.mk). Во една пригода, во еден блог пост насловен како „Татари... Крадци, а што друго (би можеле да бидат)?“, Дарвел вели дека авторите на бугарската Википедија украде фотографии од неговата лична колекција, изјавувајќи го следново:

“Значи кои копилиња се ова Татариве еј... Кај ни ја крадат националната историја, кај ми ја крадат фамилијарната историја, па почнаа да

***ми ги крадат и моите фотографии... Па добро
бе копилиња татарски, сте можеле барем да ја
сецнете сликата..."***

Еден друг блог пост, на блогот Лавот, (lavot.blog.mk) ја дискутира историската улога на Бугарската егзархија како главно негативна. Текстот е насловен „Татарите се само Татари!“ и го цитира основачот на Егзархијата кој тврди дека Егзархијата имала обиди да изврши културна асимилација на луѓето од Македонија пред повеќе од еден век (основана е во 1870 год. и била активна во Македонија сè до 1912год.). Ова е многу илустративен пример како понекогаш погрешното толкување на историските документи може да доведе до користење навредливи зборови и клевети.

[бугарски коментатор го кажува следново на англиски алудирајќи дека македонскиот не е човечки јазик – користејќи ја придавката БЈРМОВСКИ како навредлив збор]

***Не зборувам БЈРМОВСКИ:((((...)
Дали зборувате некои човечки јазици???
Како АНГЛИСКИ, БУГАРСКИ???***

[македонски коментатор одговара на македонски играјќи на хомофобичната карта]

***Се гледа дека сите Бугари се педери во душата
и срцето, тоа што ти сакаш односно што ти
одговара можеш да го прочиташ, а тоа што не
ти одговара, не можеш. КУРВО ЕДНА ТАТАРСКА,
ЗА ВАС САМО ХИТЛЕР ДА СЕ ВРАТИ И СИТЕ ТАКВИТЕ
КУРВИНСКИ ДУШИ ДА ГИ СОТРИ.***

[понатаму, по неколку размени на навреди и говор на омраза, еден македонски коментатор повикува на оружје]

ДОСТА Е МОЛЧЕЊЕ И ОВА ВАЖИ КОН СИТЕ СОСЕДИ.

**ЗНАЧИ, АКО НИЕ НЕ ПОЧНУВАМЕ ПРВИ ТОГАШ ЌЕ
МОРА ДА СЕ БРАНИМЕ, ПОТОА И НАПАДНЕМЕ СО
СЕТА СИЛА.ИНАКУ, ДОЗНАВ ЗАШТО НИ СЕ ЛУТИ
ТОЛКУ БУГАРИТЕ....ЕПТЕМ СМЕ ГИ Е*ЕЛЕ БУГАРКИТЕ
И ТОА ПОРАНО ЗА ЕДНА ЧРВЕНА А СЕГА ОД КЕИФ
[...]**

Говорот на омраза не завршува тука. Други медиумски платформи служат како поле за „дигитални судири“ меѓу националистите од двете страни. На пример, еден видеоклип на Јутјуб, поставен од бугарска ТВ, ги виктимизира Бугарите во Македонија (секако постои причина за тоа), но во исто време е полн со предрасуди за Македонија и е на границата на говор на омраза спрема Македонија. Во коментарите под видеото, пак, може да се прочитаат прилично застрашувачки изјави:

„Еби ги македонските будали... запали ги, силувај ги нивните деца, татковци и синови... убиј ги сите... не заслужуваат да живеат, само поради тоа што велат дека се Македонци... Бугарија беше создадена во 681 година, но кога беше создадена Македонија? Што е историјата на Македонија – немаат тие ебена историја, само ја напуштија Бугарија и ја создадоа оваа глупава земја... Убиј ги копилицата и без милост за оние кои велат дека се Македонци... без милост“

На Јутјуб се прикажани неколку клипови насловени како „Македонија е бугарска“, и клипови како „Вардарска Македонија – неразделив дел од Бугарија“, „Македонија – Западна Бугарија“, „БЈРМ е измама (Македонија е грчка, БЈРМ е бугарска)“, „Македонија – најмилата бугарска земја“ итн. Додека овие наслови примарно се манифестација на радикален национализам, човек не може да избега од впечатокот дека истите се полни со предрасуди и говор на омраза. Според логиката на вистина и лага и според „мое“ и „твое“, Другите се замислени како подли крадци и генерално лоши луѓе, кои треба да бидат казнети и на кои треба да им се одржи лекција. Оттаму

и навистина ужаснувачкиот говор.

Дури и Фејсбук, најпопуларната и навидум најкосмополитска веб-страница за социјално вмрежување, овозможува говор на омраза меѓу двете страни. Постојат бројни индивидуално поставени содржини кои содржат елементи на говор на омраза. Во исто време, Фејсбук овозможува здружување и вмрежување на луѓе кои споделуваат слични интереси (дури и кога тие интереси се национализам и ширење омраза спрема Другиот). Ова резултира со појавување на многу групи за омраза, страни и каузи, при што голем дел од нив се пријавени како несоодветни/неприфатливи и заради тоа забранети. Сепак, многу од нив опстојуваат и денес. Во нив членуваат десетици, стотици, илјадници членови. Човек лесно може да најде страници насловени како: „АЈДЕ ДА СЕ СОБЕРЕМЕ 2 МИЛИОНА И ДА ИДЕМЕ ДА КЛЕЦАМЕ ВО БУГАРИЈА!!!“ која е сочинета од деградирачки приказни за бугарските жени; „Бугарија – Татарија, светската вистина е над бугарската“ (на која се наоѓа фотографија од Голема Македонија), „Додека мое рамо крепи пушка, Бугарин не стапува во Македонија - Гоце Делчев“, „ОООО ТАТАРИ ООООО ТУРКО-МОНГОЛИ ЦИЦАЈТЕ К** МАКЕДОНСКИ“ – сите од нив полни со омраза; во исто време човек може да најде страници како „Најголемите бисери на македонизмот“ со официјален опис во кој се вели „Оваа страница има за цел да создаде заедница на граѓани која ги исмејува и отфрла идеите за македонизмот како теорија“ и содржи бројни негативни чувства и говор на омраза или, пак, „Македонија е бугарска земја! Македонската историја е фалсификат“, „Македонија е бугарска! Светската историја е над македонската“ и „Бугарија треба да си ги побара западните провинции и Струмица пред Хашкиот суд“, сите од нив содржат предрасуди и елементи на говор на омраза.

Останува отворено прашањето како да излеземе на крај со овој очигледно горлив проблем? Еден од позитивните аспекти е дека говорот на омраза сега барем не е скриен под тепихот, но станува јавно видлив преку новите медиуми. Од друга страна, предизвикот како да се реши ова прашање неизбежно ќе отвори дебата за можна цензура, поцврста регулација и

санкционирање на оние кои се впуштаат во говор на омраза. Но, човек не смее да заборави дека содржините на новите медиуми се само копија на нашето секојдневие. Санкционирањето на говорот на омраза нема да ги спречи индивидуите да мразат и да искажуваат омраза понастрана од тастатурата и на долг рок нема да го реши проблемот. Затоа, проблемот на говор на омраза на новите медиуми е примарно проблем на постоењето говор на омраза воопшто. Граѓанското општество и медиумските кампањи, како и заедничките акции би имале подобри шанси во надминувањето на говорот на омраза. Во обидите да се влијае на културата и ставовите на интернет заедницата, македонски блогер кој пишува за секојдневниот живот во Софија или, пак, бугарски блогер кој пишува за секојдневниот живот во Скопје сигурно ќе има повеќе шанси од стриктната цензорска политика.

**Заеднички препораки за
медиумите и претставниците
на граѓанското општество за
ограничување на улогата на
медиумите во ширењето на
говорот на омраза**

ОПШТО:

Овие препораки се подготвени како дел од заедничкиот проект на Фондацијата БТЦ Про Медија во Бугарија и Центарот за развој на медиуми во Македонија, наменет за анализирање на причините и помагање во воспоставувањето на механизми за намалување на говорот на омраза за двете земји во нивните медиуми. Препораките се базирани на национални извештаи за говор на омраза во бугарските и во македонските медиуми кој се однесува на соседната земја, и се развиени врз основа на заеднички мониторинг на медиумите користејќи заедничка методологија и дискусии на двете национални групи на експерти кои работат на прашањето за говор на омраза.

Овие препораки не претендираат исцрпно или опсежно решение на проблемот со говор на омраза во медиумите во двете земји бидејќи оваа задача е надвор од опсегот на тековниот проект. На краток рок, иницијативата цели кон отворање канали за комуникација меѓу медиумските експерти, граѓанското општество и креаторите на јавното мислење во двете земји за прашањата и проблемите поврзани со говорот на омраза. Тие исто така имаат за цел поттикнување на јавна дебата за улогата на медиумите во размената на говорот на омраза меѓу Бугарија и Македонија, како и минимизирање на таквите содржини во традиционалните медиуми во двете земји.

Овој посебен сет на препораки претставува експертска работна верзија. Отворен е за понатамошна дебата и ќе резултира со финални препораки кои ќе бидат претставени на заинтересираните страни во двете земји на крајот од проектните активности.

ЦЕЛНА ПУБЛИКА:

Овие препораки се наменети за употреба како професионални референци за новинарите, активистите во граѓанското општество и медиумските експерти во Бугарија и

во Македонија. Меѓутоа, тие се отворени за која било друга заинтересирана страна. Политичка или медиумска употреба (или злоупотреба) на препораките може да помогне за зголемување на јавниот интерес и помагање на јавната дебата, што е една од целите на иницијативата.

ПРЕПОРАКИ:

1. Усогласување на дефиниции за говор на омраза и правење на јасна дистинкција меѓу навреда и клевета и слобода на изразување.

Слободата на изразување е еден од основните принципи на едно демократско општество и кои било размислувања за говор на омраза треба да земат предвид дека ограничувањето на слободата на изразување е неприфатливо, освен кога е предвидено со закон. Додека навреда и клевета се дефинирани и регулирани со закон, во правните системи на Македонија и Бугарија нема правно обврзувачки дефиниции за говор на омраза.

Во основа, **“говор на омраза“** треба да се дефинира како **говор, кој промовира или поттикнува насилни дејствија** или кривични дела сторени од омраза (во овој случај, базиран на национална основа) **и кој креира клима на омраза и предрасуди**, која, пак, на крајот може да поттикне извршување на такви дела.

Пример на правно обврзувачка (иако не применлива) дефиниција постои во бугарскиот устав, “член 39 (1) Секој треба да има право да изрази мислење или да го публикува преку зборови, писмено или усно, звук или слика, или на кој било друг начин.

(2) Правото не треба да се употребува на штета на правата или репутацијата на други..., или поттикнување непријателство или насилство над некого.“ Се препорачува, медиумите и експерите да користат слични дефиниции и да креираат саморегулативни механизми преку кои ќе ги аплицираат истите.

2. Запознавање со националните специфичности на говорот на омраза

Во некои случаи националните медиуми во Бугарија и во Македонија ненамерно предизвикуваат лути реакции од другата страна на границата, поради **недостиг на знаење и сензибилитет** во однос на јавното мислење и оформениот национален консензус во двете општества. Еден пример е политиката на многу бугарски радиодифузери да не се преведуваат делови кои се на македонски јазик. Во повеќето случаи ова се прави затоа што уредниците сметаат дека на нивната публика нема да ѝ биде потребен превод, но во Македонија ова може да биде протолкувано како продолжување на бугарското непризнавање на постоењето на македонскиот јазик. Се препорачува да се анализираат таквите ненамерни провокативни дела и да се проба истите да се избегнат.

3. Известување за случаи на говор на омраза

При анализирањето на говорот на омраза во медиумите се препорачува да не се пренагласува нивната улога во креирањето тензии меѓу двете земји. Од медиумите не се бара да не известуваат за случаите на говор на омраза од други актери, туку се советуваат самите да не употребуваат и репродуцираат говор на омраза, и кога известуваат да идентификуваат говор на омраза кај други.

4. Препознавање на политички ПР (прекугранични публикации)

При известувањето за изјави на политичари и други проминентни личности од другата држава, кои имаат елементи на говор на омраза, новинарите се советуваат да анализираат дали тие изјави се само дел од политички ПР кој е наменет за домашната публика. Некои политичари промислено ги (зло)употребуваат медиумите од другата земја со цел да го привлечат вниманието на домашната јавност. При вакви случаи

се препорачува новинарите да се консултираат со колегите на другата страна од границата и да избегнат овозможување политички маркетинг на специфичниот политичар.

5. Соодветна процена на влијанието на публикациите

При цитирање на публикација од медиуми од другата држава се препорачува да се референцира нејзиниот опсег од аспект на тираж и гледаност/рејтинг. Ова би помогнало да се избегнат ситуации кога говор на омраза објавен во маргинален локален медиум се цитира од водечки медиум од другата држава, значајно зголемувајќи ги ефектите од изјавите.

6. Обесхрабрување на употребата на стереотипи

Негативни стереотипи за двете нации се креирани во текот на многу години и се длабоко вкоренети во размислувањето на многу луѓе од двете страни на границата. Медиумите во двете држави треба внимателно да размислат дали употребата на такви стереотипи не придонесува во креирањето на клима на омраза и предрасуди, што всушност и претставува ширење говор на омраза.

7. Разграничување на индивидуални изјави и официјални позиции

Правилното припишување на изјавите кои содржат говор на омраза треба внимателно да се следи. Изјавите на индивидуални политичари не треба да бидат претставувани како став на целата нација.

8. Избегнување генерализација

Избегнувањето на генерализација е ефективна алатка против говорот на омраза кој има за цел креирање на “групен” непријател. Ова се однесува на самите медиуми.

Препознавањето на вистинските виновници за говор на омраза е препорачливо. Обвинувањето на медиумот во целина не е.

9. Контекстуализирање на личностите кои шират говор на омраза

Кога се цитира изјава на политичар од другата држава, која може да биде интерпретирана како говор на омраза, важно е на публиката да ѝ се дадат објективни основни информации за неговата/нејзината улога во политичкиот процес во таа држава. На пример, некои од најпроминентните автори на говор на омраза во Бугарија, кои ја разбеснуваат македонската публика, имаат многу мало влијание во домашната политика и не го заслужуваат високото ниво на внимание кое им се дава во медиумите преку граница. Важно е да се информира публиката дека тие личности не зборуваат во името на државата или на луѓето во Бугарија и имаат ограничено влијание врз домашната и меѓународната бугарска политика.

10. Комерцијализација, лош вкус

Играњето на негативните стереотипи е едно од основните правила кај комерцијалната ТВ забава. Додека може да наликува или дури и да формира говор на омраза, употребата на негативните стереотипи во забавата не треба да се толкува од другата страна на границата, како вести или како официјална позиција на државата. Слободата на говор некогаш резултира со лош вкус, но нејзиното влијание на билатералните односи не треба да се пренагласува.

11. Повеќе примарни извори

Многу од случаите на говор на омраза кои се погрешно сфатени доаѓаат од фактот што повеќето бугарски и македонски медиуми немаат свои дописници преку граница и треба да се потпираат

на информации од втора рака. Се препорачува да се разгледа можноста за користење сопствени дописници во другата земја со што би се намалила зависноста на медиумите од пристрасните политички интерпретации на настаните.

12. Работа со граѓански организации

Како во Бугарија така и во Македонија има организации на граѓанското општество кои имаат одлични компетенции во областа на човековите права, слободата на медиумите, професионалните стандарди и етиката во медиумите. Се препорачува медиумите и експертите редовно да соработуваат со овие организации со цел зголемување на нивниот капацитет при идентификување и лимитирање на говорот на омраза.

13. Развој на механизми за консултација

Базирајќи се на резултатите од тековниот проект, се препорачува да се формира заеднички македонско-бугарски совет на уредници кој ќе ги разгледува случаите и ќе дава препораки за лимитирање на говорот на омраза во медиумите.

14. Соработка меѓу професионалните организации на новинарите

Таков совет треба да работи врз основа на зголемена соработка меѓу професионалните организации на новинари и медиумските експерти, кои ќе одржуваат отворени канали на комуникација меѓу медиумите од двете држави за проблемот со говорот на омраза.

15. Продолжување со мониторингот

Важно е да се продолжи мониторингот на медиумите во двете држави и да се анализира развојот на процесите за саморегулација. Таков мониторинг треба да вклучува нови медиуми и социјални мрежи.

16. Европската перспектива

Справувањето со говорот на омраза како дел од воспоставувањето на добри меѓусоседски односи е важен дел од перспективата на која било земја кандидат за членство во ЕУ. Бугарските и македонските медиуми можат значително да придонесат кон перспективите на Македонија за зачленување во Европската унија што поскоро, со намалување на тензиите и ставање под контрола на говорот на омраза меѓу двете држави.

ЗА ОРГАНИЗАЦИИТЕ

Фондацијата „**Центар за радио и телевизиска обука – Про Медија**“ е водечка бугарска невладина организација посветена на поддршка на независни, професионални и одговорни медиуми. Од нејзиното формирање во 1998 година Про Медија е во средиштето на цивилните и професионалните сили за поддршка во реформирањето на медиумската легислатива, подигнувањето на медиумскиот професионализам и градењето на силни и одговорни медиумски и новинарски професионални здруженија во Бугарија. Про Медија е водечка организација за радио и телевизиска обука и почитувана независна ТВ продукција препознатлива по квалитетот и посветеноста на заедницата. Фондацијата „Центар за радио и телевизиска обука – Про Медија“ е основана од американската невладина организација International Research & Exchanges Board – IREX од Вашингтон, водечка непрофитна организација за поддршка и развој на независни медиуми и граѓанско општество во Европа, Евроазија, Блискиот Иток и Азија.

Фондацијата „Центар за радио и телевизиска обука – Про Медија“ работи на три клучни области: независна ТВ продукција, радио-телевизиска обука и односи со јавност.

Центарот за развој на медиуми е здружение на граѓани кое примарно работи на подобрување на медиумската легислатива, како и на создавање ефикасни медиумски политики преку кои ќе се промовираат принципите на слобода на говор, медиумски плурализам и еднаквост. Организацијата е основана во март 2002 година и од тогаш посветено работи на создавање одржливо и демократско опкружување кое ќе придонесе во развојот на медиумите и цивилното општество во Република Македонија. ЦРМ е посветен на подобрувањето на целокупните услови за работа на медиумите и организациите од цивилното општество. Трите главни области на кои работи Центарот за развој на медиуми се: радиодифузија, авторско право и слобода на изразување.

**BULGARIAN AND MACEDONIAN:
FROM MULTILAYERED TO
UNIFORM MEANINGS**

As in every rivalry, contest or feud driven by nationalist sentiments or resentment, semantics plays an important role in the relations between Macedonia and Bulgaria. While national and ethnic names themselves are not innocent, the confrontation between the two grand narratives of Skopje and Sofia can be traced back to the interpretation or rather the misinterpretation of the terms “Bulgarian” and “Macedonian” within the respective national contexts and sets of values.

If one attempts to dissect the meaning of the both terms in a thorough scholarly manner, we could see how “Bulgarian” and “Macedonian” have multifaceted meanings across time and space, meanings that are mutually not exclusive nor imply any historic or ethno national irreconcilability.

“Bulgarian”, for instance can refer to the proto Bulgars, or the proto Bulgarian and Bulgarian tribes that lived in Asia and migrated to the coast of the Black Sea. It can also refer to the subjects of the Bulgarian realms ruled by Middle Age Bulgarian tsars. The term can also refer to the subjects of the Bulgar millet created within the Ottoman administration system in the nineteenth century and to all of the subjects of the Bulgarian Exarchate. Finally the term can refer to the subjects of the modern Bulgarian state to the ethnic Bulgarians (the ones who define themselves as Bulgarian regardless of the place they live in) and to the citizens of the contemporary Republic of Bulgaria. To a certain extent, the term Bulgarian can have a regional meaning, referring to everyone that inhabits the constructed region of Bulgaria, depending of how we define Bulgaria.

By the same token, “Macedonian” can refer to the ancient Macedonian tribes that populated the region centuries ago. It can also refer to the subjects of the Ancient kingdom of Macedon, which at one point was turned into an empire. It can refer to the later day citizens of the constructed region of Macedonia. It can be used to label the ones who define themselves as ethnic Macedonians, regardless of the political borders. It can be also used to denote the citizens of the contemporary Republic of Macedonia.

As mentioned above, if we define the terms “Bulgarian” and “Macedonian” using a critical apparatus and not allowing emotions come into the big picture, we can sketch a more nuanced version

of the historical context and socio-political reality of the two neighboring states and cultures. Therefore when talking about the Macedonian minority in Bulgaria (ethnic Macedonians who hold Bulgarian citizenship) or the self-declared Bulgarians (sometimes pejoratively called “Bulgarophilles” in Macedonia (ethnic Bulgarians who hold Macedonian citizenship), both of the labels (Macedonian and Bulgarian) are applicable and do not seem to be mutually exclusive or contradicting. The image is even clearer when discussing holders of dual citizenship, whose number is estimated to several tens of thousands. In terms of the history, one can easily see that the fluid categories in the past and the shifting unbound principles of identification could have easily contributed to the parallel existence of both Bulgarian and Macedonian identification, whatever they might have meant.

THE PROCESS OF “OTHERING”

The scholarly interpretation of the terms “Bulgarian” and “Macedonian”, unfortunately, is confined to a very narrow community of people in both of the countries. At the same time, it is rarely influential on the public discourse, which on the other hand, is marked by the perpetual contradiction between the flow of history and the national imaginary and taxonomy. To paraphrase what Ernest Renan has stated more than a century ago - the nation is an unlikely outcome of the misinterpretation of history; and to amend this claim, it is also a result of the distorted perception of the present. In the historically mistaken and presently misconstrued image of Macedonia and Bulgaria, reason has only limited power and is dominated by sentiments and resentments.

The image of the nation, or rather the self-perception of nationalists, which are both intrinsically distorted and belong to the sphere of the irrational, and this refers to any nation or any nationalist in the world, are built on two premises. The first is the quest for historical continuity or the quest for the origin of the nation, and the other one is the perception of the world with political, or more often, nationalist lenses – seeing it as comprised of strictly bound homogenous nations who have the role of collective

yet unitary actors and are engaged in a certain way of a mystical yet frigid interplay marked by secret interests, kinships and unclear intentions.

The process of seeking historical continuity, or “seeking” the roots of the nation (usually as deeply as possible) is carried through projecting the category nation in times where it has not existed. All nations in the world are products of modernity; yet, nationalist imagination usually projects them in times ancient (like the Macedonian narrative) or the Middle Ages (like the Bulgarian one). These processes necessarily require selective remembering and un-remembering (forgetting) of historical events on order to fortify the image of the nation. In the Macedonian and the Bulgarian context, the cost of the “commemoration” of the longevity and the endurance of the both nations has been the neglect of the Roman, Byzantine and Ottoman past of the region, as well as the numerous encounters between armies and cultures from East Asia to Western Europe.

The perception of the world as comprised of strictly bound and homogenous nations, on the other hand, is a response to the need of a simplified taxonomy of the world order. This taxonomy necessarily includes an account on “Us”, but also on the so called “Other”, which serves for the negative definition of the nation. This significant “Other” is everything opposite of “Our” particular nation. Usually, it is the most proximate and neighboring cultures that are perceived as such, primarily due to the fear that cultural closeness may eradicate the notion of uniqueness of a given community. Without the nationalist lenses, neighboring cultures are most often seen as interrelated with “our own culture”, very similar “to us” and we feel familiar with them; with the nationalist lenses on, however, neighboring cultures are seen as separate ones (usually of lower order), and are perceived as somewhat distant and alien to us. This perception can turn out to be a self-fulfilling prophecy if incorporated on a large scale as a mainstream attitude of the particular polities and if stipulated into policy. Arguably, such has been the case of Macedonia and Bulgaria, as after the schism between Yugoslav and Soviet leaderships in the late 1940s, Skopje and Sofia found each other on the opposite sides of this confrontation and engaged into their own thug of war,

manifested through confronting historical and cultural discourses, and inevitably, developing stereotypes, prejudices and intolerance, and losing the sense of proximity due to the significant shrinkage of cultural exchange.

Therefore, unlike the critical interpretation of “Bulgarian” and “Macedonian” as multi-layered terms that can have diverse meaning across time and space, the mainstream rhetoric developed in Bulgaria and Macedonia has adopted a rather rigid, one-sided and exclusive interpretations of the two terms. At the same time, official identitarian policies perpetuated hostility between the two neighboring cultures. In the Bulgarian context, Bulgarian became to denote the objects of the Bulgarian national imagination, regardless of time, space and their own context. One of the main tendencies was interpreting the Macedonian cultural legacy as intrinsically Bulgarian, while denouncing Yugoslav Macedonian nation-building process as flawed and thus detrimental to the Bulgarian character of Macedonia. At the same time, in the Macedonian context, Macedonian became to denote the objects of the Macedonian national imagination, while Bulgaria was seen as a fiend and a burden for the national affirmation of the Macedonian culture. In both Bulgaria and Macedonia, alternative perceptions of history and socio-political reality have been censured and treated as betrayal of the nation.

PARADIGMATIC EXAMPLES

The confronted Macedonian and Bulgarian national rhetorics are marked by plenty of points of contention. For instance, both the national discourses claim the legacy of the scholars and later saints, the brothers Ss Cyril and Methodius from Thessaloniki. While they have been both Greek speaking Byzantines, today they are interpreted as national heroes of both Macedonia and Bulgaria. In both ways, they are attributed with Macedonian or Bulgarian nationality, even though they lived in the tenth century AD. Both discourses claim continuity of one millennium in order to justify the claim of the “national heroes”, thus significantly downgrading the significance and the dynamics of various historical processes that have happened in the region, from the rule of several empires, to

the emergence of contemporary states.

Another point of contention, for instance, is the legacy claimed over Slavic speaking revolutionaries of Ottoman Macedonia, that have been active during late nineteenth and early twentieth century. While they have been associated with the Bulgarian institutions, they fought for the autonomy of Macedonia, thus contributing to the process of creation of the Macedonian liberation movement, which has ultimately led to the creation of the modern day Macedonian state.

A third point of contention is the so called “language dispute”. While all standardized languages in the world have been results of institutional design and enforcing, and without exception, all standardized languages in the world have been rooted in common vernaculars and therefore are similar to neighboring languages, the debate between the Macedonian and Bulgarian nationalists seems not to take in account these premises. Therefore, while Bulgarian nationalists argue that the Macedonian language has been man-made and therefore illegitimate (even though every language in the world is man-made), Macedonian nationalists try to disprove this claim by resorting to esoteric and obscure explanations about the Macedonian language being rooted into antiquity.

NATIONALIST RHETORIC AND THE PATH TO HATE SPEECH

From what has been argued so far, it can be concluded that national-ist discourses produce a mythologized version of the history and a distorted perception of the present that in the value system of the particular nationalism are seen as absolute axiomatic truth. At the same time, the existence of absolute (national) truth, calls for the existence of non-truths, or even lies. It is primarily because of the exclusive interpretation and the production of “truths” that the debate between apologists of colliding national discourses (such as the Macedonian and the Bulgarian one) becomes an effort of the self-declared apologists of the “truth” to defeat the apologists of the “lies”. At the same time, the national myths and narratives are attributed with proprietary features, making them seem as if they were tangible, physical and could

be owned as a material possession. This way, the holders of the “national truth” position do not only see their opponents as “liars”, but also as attempting to steal or destroy the property of the nation.

This has been reflected in the Bulgarian-Macedonian dispute, maybe even more illustrative than many other examples. Usually the nationalist representatives of the respective sides accuse each other of “stealing the history” and attribute each other with words such as “shameless” and resort to conspiracy theories and other esoteric explanations; however this is a process, however, as outlined above, in which everything that constitutes the image of “national history” is being interpreted as solid body owned exclusively by the nation (regardless of whether it is Macedonian or Bulgarian).

Another important aspect here is the interpretation of the national truth as a scholarly supported, evidence-based and accurate account on the authenticity of the nation. An important agency for perpetuating this image of authenticity is the branch of nationalist academics (in the first place historians) that put their academic training and knowledge in the service of the nation, rather than academia, thus betraying reason for emotion. Within this framework, the apologists of the “national truth”, perceiving themselves as “the enlightened ones” do not only accuse their opponents of stealing, but also they denounce them for alleged ignorance (seen in the phrase “they do not know their own history”). Furthermore, very often “the enlightened” ascribe themselves a civilizing mission of lighting the torch of knowledge among the ones living darkness, thus “enlightening” the ignorant apologists of lies and un-truths about history and society. That way, apologists of the national truth do not only construct their own historic and socio-political auto portrait, but they attempt to construct the history and the current image of the “Other”. The image of the “Other” embodies primarily negative features and stereotypes. That way, for instance, Bulgarian nationalists create the image of Macedonians as brain-washed and oblivious Bulgarians unaware of their original roots, while Macedonians create the racist image of Bulgarians as fraudulent Asiatic emigrants (Tartars).

These attitudes are marked by utter distrust, which often is on the verge of paranoia and contributes to the development of conspiracy theories about the hidden deeds of the “Other”. Usually,

the emotions and the embedded stereotypes are much stronger than the reason in the public debate on topics that approximate the issue between Macedonia and Bulgaria. Perhaps, even projects like this one might cause suspicion within the nationalist domain.

The nationalist stereotypes and prejudices are interrelated with the notion of group thinking. The imagination of the nation as a community implies neglecting the principle of individualism and seeing people as members of the national community rather than as separate personalities. On a personal level, it also implies thinking and acting as member of the national community, rather than as a separate individual. The group thinking, therefore, perpetuates stereotypes and prejudices, which are taken for granted and incorporated as basic assumptions in the process of formulating or expressing an opinion.

The encounter of two sides that have developed prejudices and stereotypes about each other is the prequel to emergence of hate speech. In the emotion-colored communication of people whose starting point is that they are the defenders of their respective national truth against their opponents who want to steal it from them, or against opponents who are ignorant to the extent not to know what the truth is, words can become another means of imposing one's own version of history or socio-political reality. If one is overtly self-confident in their own version of history, they can adopt cynical and sarcastic language, mocking on the allegedly ignorant opponent. Often the lack of critical perception can lead to the embracement of slurs and other slanderous talk, expressed with the intention to be insulting. These actions can be taken also in attempt to defend oneself or their national pride, even when the alleged attack is not an attack at all (usually a simple disagreement can escalate into a tirade of insults). The underlying condition of this process however, is the lack of tolerance of different opinion. The outcome is almost often on or over the verge of verbal violence, which serves primarily for the reproduction of radical nationalism and mutual hatred.

Yet, hate speech in general, and in the Macedonian and Bulgarian context, cannot be expected to be significant in the mainstream media due to the increasing regulations and filtering of the program. What is somewhat predictable, however, is the emergences of hate

speech as a response or as a follow up of a provocative content published or broadcasted through the media. In the digital age, one can trace this response through online comments or trackback content in new media. This way, the media might not have the direct responsibility of spreading hate speech, but they bear full culpability for instigating it with the spread of stereotypes or unbalanced discourse.

THE ROLE OF THE MEDIA EXPLAINED

Media are important agents in the support and perpetuation of nationalist rhetoric. As Michael Billig argued, through their “prosaic and routine” language, the media demarcate the sphere of the national on a daily basis, reminding us of who we are and what we should stand for. The media discourse backs the idea of nations as uniform, bound actors. Often it aims to promote ideas of national dignity and tries to protect national identity, while condemning various attacks, thus causing implicit national insecurity. In the Macedonian and Bulgarian discourse this is usually seen in the coverage of events in which the claims that do not conform to the official discourse are put in the context of disputing, adding heat to the given situation.

The content of the media is designed according to the idea of the national as well. When it comes to the design of the program or contents of the news, the division national on one hand, and regional or world news on the other is apparent. This division, especially in small countries like Bulgaria and Macedonia contributes to the generation of an image of the nation as a self-sufficient microcosm which at the same time represents a center of the world. Furthermore, additional symbolic practices that seem banal, such as the weather forecasts can feature subliminal nationalist messages (for instance, maps of the “greater homeland” and references to the territories where a kin minority lives). Additionally, the masculinist and militarist rhetoric of national sports for instance, can contribute to the development of frontal and salient nationalist discourse and stimulate further tensions.

Media are also one of the agencies that is assigned the role of protection and advancement of national identity. In other

words, even state regulations see media as put in the service of the nation, obliging them to conform to the mainstream national narratives. In this context, national identity and its protection are seen as common goods and public interest, while it is omitted that the protection of the national identity, whatever it may mean, is a way of imposing political values in the public deliberation and a burden for the neutrality of the media. In other words, it becomes increasingly challenging and thankless for media to question and debate issues assumed already as “national truths”. Similar to what Monroe Price has suggested, in a situation like this the national identity can often serve as a reason or excuse for the restriction of the plurality of ideas and ultimately, to the freedom of expression. Therefore, it is just to assume that there is an inherent tension between the notions of caring for and protecting the national identity on hand, and the objective and responsible journalism on the other.

To refer one more time to Monroe Price: one must not neglect the fact that today the public sphere has gradually been turned into a market of loyalties. The basic good around which this market revolves is the fixated, strictly defined identitarian narrative. The producer and seller of identity, in the classical model, is the state; in the factual contemporary model, however, this role has been pluralized and is comprised among others, the media themselves. The buyers are the public, or basically all of us. We pay with different aspects of loyalty (our votes, our donations, by purchasing merchandise or by simply following the given medium which in turn gets higher rates and higher costs for advertisements). The market of loyalties, framed like this, dictates the basic condition, and that is that the particular narratives must be “sold” for certain loyalty in return. This type of regulation of the public sphere means that the necessity for loyalty might be met with the deployment of stereotypes, prejudices and playing the national insecurity card, all of which might lead to the emergence of reactive hate speech, as hate speech would be a side effect of one’s manifestation of closeness to the national narrative.

However, the role of the media depends mostly on their respect of the professional standards and their objective functions of being a watchdog and a corrector, rather than a perpetuator of the status

quo of the political debate. Stereotypes become published, and hate speech becomes enabled when media embrace the popular, and sometimes even the vulgar discourse, instead of adopting critical and disinterested stance. Media should be objective and neutral even on matters of importance for the national dignity. Often, the reality is that media accept socially constructed terms and categories such as nation and ethnicity as if they are organic to the society and are taken for granted, implying the (i)logic of nationalism. This process among other things simplifies complexities and imposes group thinking as the sole mode of coping with “national issues”. In this sense, media, due to their lack of critical observation, become yet another representative of the national discourse and lose the edge of professionalism, thus enabling, and sometimes even unconsciously, the slip of stereotypes, prejudices, pretentious wording and nationalist paranoia in the mainstream discourse.

This process is complemented with the vulgar need for sensationalism as well. Often, in the lack of interesting or inspiring content, media play the shock card, which among other things, can refer to the alleged endangerment of the national pride. This way, media can freely build a straw man enemy to the national interest, and tear it apart in the attempt to assume the role of a popular hero. However, even if used against a straw man, stereotypes and prejudices can cause resentment, and on the long term, be a factor of perpetuation of the hate speech.

ANALYSIS

of the contents published in Macedonian media in the period July 20 –August 20, 2010 on the topic of the celebration of the national holiday Ilinden, related to the possible hate speech in terms of the Macedonian-Bulgarian relations

Josif Kjurchiev,
journalist;

MA Elena Mihajlova,
Faculty of law “Iustinianus Primus”

CONTEXT

The analysis, as a part of the project Cross - border Journalist and Citizen Cooperation to Fight Hate Speech in Bulgarian and Macedonian Media, supported by East East: Partnership Beyond Borders Program, implemented by Media Development Center from Skopje and Pro Media from Sophia, assesses the possible manifestations of various forms of hate speech in the Macedonian media, related to the Macedonian-Bulgarian relations.

The analysis contains the following sections: a) analysis of the legal framework, aiming to depict the understanding of the term “hate speech” in the Macedonian context, as well as its regulation; and b) a discourse analysis of the media contents related to the Macedonian-Bulgarian relations in the time frame between July 20 and August 20, 2010.

This particular time frame was selected intentionally, as the period immediately before, during and after August 2 is usually marked by the abundance of stories regarding the celebration of the Ilinden Uprising. The Ilinden Uprising, a historical event that occurred on August 2, 1903, has since become an important part of the national mythology of the two countries and August 2 has become a national holiday of exceptional importance in both Macedonia and Bulgaria; at the same time, due to the discursive conflicts over the historical legacy of the region of Macedonia, among them the historical legacy of the Ilinden Uprising, some of the media outputs on the topic resembles a source of conflicts on various interpretations of history and political tensions. The media monitoring was conveyed on a sample of six electronic media (TV A1, TV Sitel, TV Kanal 5, TV Telma and TV Alfa), all of them being national broadcasters and seven daily newspapers with high circulation throughout the whole territory of the country (Dnevnik, Utrinski Vesnik, Vest, Nova Makedonija, Vreme, Shpic and Vecher). From the total number of entries produced during the period analyzed, we managed to single out a total of 30 entries regarding the Macedonian-Bulgarian relations. Except the majority of entries related to the Ilinden issue, we have also encountered another

important topic on the Macedonian-Bulgarian relations – the Struga Poetry Evenings, whose Golden Wreath for 2010 was awarded to the Bulgarian poet Ljubomir Levchev.

I. HATE SPEECH – LEGAL FRAMEWORK

On international level (as in most of the democratic countries in the world), the ideology of the freedom of expression is not an imperative that may overlap other human rights and certain societal values. Therefore, it is not allowed the freedom of expression to step over equality or non-discrimination. As a matter of fact, the freedom of expression is one right that is more or less shaded, and it is not primary in regard to other, competitive rights. Such is its position in the system of rights guaranteed with the Universal Declaration of Human Rights, International Covenant on Civil and Political rights, as well as with the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and European Acts. This positioning should be also seen in the legal system of Republic of Macedonia.

Having in mind the fact that by Article 98 of the Constitution of Republic of Macedonia, international acts ratified in accordance with the Constitution are part of the legal system of the country, in the further text we will analyze relevant provisions of international law, as well as relevant national legislation, especially the Constitution of RM, the Criminal Code, the Law on Obligations and the Code of Journalists of Macedonia.

1. International sources

Hate speech should be seen in light of the right of freedom of expression. Therefore, first of all we will address the provisions of international legal acts that set the frame of this right, so we could review the way in which the prohibition of hate speech is regulated.

The **International Covenant on Civil and Political Rights** (Article 19) guarantees freedom of expression but also sets its limitations. In doing that, the limitations must be determined by law and to

be necessary for respect of rights and reputation of others, or for protection of national security, public order, public health or moral. This article must be read in connection with Article 20 of the Covenant, which further limits the scope of the right of freedom of expression. It foresees legal prohibition of propaganda of war and advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence (Appendix 1)⁵.

From the documents of the UN, we can single out the **International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of 1965** (especially Article 4) which seeks from member states to ban hate speech or other forms of spreading propaganda on the basis of racial or ethnic supremacy. The Convention also forbids ethnic or racial discrimination, hate and violence.

The “International European position” in terms of hate speech is strict. The position of the Council of Europe and the EU towards racism is a position towards a their classification as criminal act. The intention of these organizations is to fight against it, and that position is reflected not only on racial hate speech, but on all kinds of hate speech. They have a very clear position that we must also oppose dissemination of hate speech directed towards certain

5 These balancing was seen in the case *Faurisson v. France* ((4 I.H.R.R. 444) the decision was made on November 8 1996; Communication No. 550/1993) in front of the Committee for human rights of UN. The case arises from the sentencing of Robert Faurisson – French university professor, for disputing criminal acts against humanity (denouncing the holocaust). Faurisson promoted the attitude that gas chambers in Auschwitz and other Nazi camps were not used for extinction and that wants all French citizens to understand that the “myth for the gas chambers is a dishonest fabrication ” (Views of the Committee, para.9.5.). He was sentenced according to the French „Gaycot Act” – according to which it is an infringement to dispute the existence of proved criminal acts against humanity. The committee decided that the sentencing of Faurisson is in consistence with the protection of free speech secured by article 19 of the Covenant, i.e. the limitation of his freedom of expression is based on the recognition given to the respect of rights and reputation of other people. Because Faurisson’s statements were nurturing anti-Semitism, their restriction served the legitimate goal for promotion of the right of the Jewish community to leave free of fear from an atmosphere of anti-Semitism.

nationalities, religions and societal groups⁶.

The **European Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms** of the Council of Europe guarantees the right of freedom of expression but foresees its limitation, which is necessary in democratic societies for protection of, among other things, reputation or rights of others (Article 10 of the European Convention for Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from 1950). There are sanctions, conditions, and limitations regulated by law for protection of citizens against discrimination and for promotion of the collective wellbeing. So again, the right is shaded and the balance between competitive rights is considered necessary or appropriate, as it was the logic of reasoning in *Jersild v. Denmark* (1994)⁷. The question that rose in front of the ECHR was, whether Jersild – a Danish journalist, is criminally responsible for helping and instigation of three young people that had racial remarks in interviews done by Jersild on a television program for matters of public interest⁸. The ECHR decided

6 The commitment of the Council of Europe and the EU is not limited only to their judicial authorities and their acts. So, within the Council of Europe there is a European Commission against Racism and Intolerance – ECRI, which was established in 1993. Its work has two key focuses – the “country – by – country” approach that means monitoring of relevant issues in member states; and the work on general recommendations and their explanation. Within the EU, the European Monitoring Centre for Racism and Xenophobia –EUCM, was established in 1997, as the centre for campaigning against racism and intolerance. In 2007, EUCM was succeeded by the Agency for Fundamental Rights – FRA. In comparison with the ECRI of the Council of Europe, FRA is an advisory body for assistance and expertise in terms of fundamental rights and its activities are focused on collecting data, advice to the EU institutions and member states, cooperation with civil society and raising awareness.[www.fra.europa.eu]

7 Judgment of the European Court of Human Rights of 23 September 1994, Series A, No. 298.

8 Three young persons, members of the group “Greenjackets”, which were involved in hate speech against certain groups – in this case people, especially Danish citizens of African descent. In the interview they gave insulting and degrading statements for immigrants (calling them among other things, “niggers” and “animals”) and Jersild aired their views in a documentary that he edited. The airing gave wide publicity to these young persons whose views would in other case reach a very limited audience

that the sentencing of the Danish courts is not in accordance with the standards of the European Convention. Reviewing of the legitimacy of his sentence turned into balancing of his right of expression (reporting about facts and expressing opinions about them), and the damage done by the message of hate speech to his target group⁹.

The **Framework Decision on Combating Racism and Xenophobia**¹⁰ has a goal to set provisions for approximation of law and regulations of member states, and closer cooperation between court and other authorities of member states regarding acts that include racism and xenophobia (defined in Article 4).

2. Legal framework of the Republic of Macedonia.

In terms of freedom of speech, Article 16 guarantees the freedom of personal conviction, conscience, thought and public expression of thought, as well as freedom of speech, public address, public information and the establishment of institutions for public information. However, this article of the Constitution must be considered along side the provisions that guarantee the civil and political freedoms and rights. In this respect, in accordance with article 11, the human right to physical and moral dignity is irrevocable and any form of torture, or inhuman or humiliating conduct or punishment, is prohibited.

In context of the forms of “hatred” we must have into consideration the guarantee of freedom of confession and the right to express one’s faith freely and publicly, individually or with others (Article 19, paragraph 1 and 2), as well as freedom of association to exercise and protect their political, economic, social, cultural and other rights and convictions, guaranteed by Article 20, paragraph 1 of the Constitution of Republic of Macedonia. In terms of freedom

9 Even though all judges agreed that balancing is the appropriate approach, they disagreed how much weight should fall on the interests concerned. For the judges that voted against, the majority put too much weight on the right of expression of the journalist, and too little on the protection of the dignity of the victims of hate.

10 Through the criminal law of the European Council of Ministers of 19 April 2007 (Framework Decision against Racism and Xenophobia of the EU)

of association it should be pointed out that the Constitution, clearly and strictly (Article 20, paragraph 3) forbids the programmes and activities of political parties and other associations of citizens to be directed either at the violent destruction of the constitutional order of the Republic, or at the encouragement or incitement to military aggression or ethnic, racial or religious hatred or intolerance. Finally, according to Article 25, every citizen is guaranteed the respect and protection of the privacy of his/her personal and family life and of his/her dignity and reputation.

The constitutional principles expressed in this way have their reflection in the legislation.

Republic of Macedonia with the **Criminal Code**¹¹, by proscribing few criminal acts, directly or indirectly, sanctions hate speech. In Section 18, (criminal acts against honour and reputation) there are provisions for criminal responsibility for slander, insult, expressing personal or family circumstances, undermining the reputation of the Republic of Macedonia and exposure of the Macedonian people and nationalities to ridicule. According to Article 172 of the CC, whosoever expresses or spreads something untruthful and harmful regarding another's honour and reputation, shall be fined. When doing so, if the expressed or spread false information is such to cause serious consequences to the life and health of the damaged party, or to a person closely related to him, the offender shall be sentenced to imprisonment of three months to three years. Responsibility is excluded if the offender proves the truthfulness of his claim or proves to have justified grounds to believe in the truthfulness of the expressed and spread information. Whosoever insults another, according to Article 173, shall be fined. The CC, separately prescribes that when one person publicly exposes to mockery another person by use of a computer system because of his or her belonging to a group that is different by race, colour of skin, nationality or ethnic origin, or exposes to mockery persons

11 „Official Gazette of Republic of Macedonia” No. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08 and 114/09: hereinafter CC

characterized with any of these characteristics, shall be fined or sentenced to imprisonment up to one year. In this norm we can specifically see the sanctioning of hate speech. Expression or spreading of information from the personal or family life of another, being harmful for his reputation, according to Article 174 of the CC, is sanctioned with fine, and if the expressed or spread is so significant that may cause or result in serious consequences for the life and health of the damaged party or to a person closely related to him, the offender shall be sentenced to imprisonment of three months to three years.

The Criminal Code (Article 176) provides that no sentence shall be imposed to whosoever insultingly expresses against another within a scientific, literary or artistic work, in serious critics, in performance of official duty, journalist profession, political or other community work, in the defence of the freedom of public expression of opinion or other rights or when protecting the public interest or other justified interests, if the manner of expression or the other circumstances of the work result in no signs of insult or no significant violation of the honour and reputation of the person. In these cases the sanction for slander is excluded i.e. to whosoever reports about something being announced to another shall not be sentenced for slender, as well as whosoever is prevented from exercising the right to access to information of public character against the provisions on free access to information, wherefore he calls upon in his defence.

If the offender was provoked by an incident or rude behaviour of the damaged party, according to Article 177, paragraph 1, the court may impose a court admonition to the offender. If the offender apologizes to the damaged party, and if at court the offender recalls the expressed and spread, according to article 177 paragraph 3 of the CC, his punishment shall be acquitted.

With the Criminal Code, undermining the reputation of the Republic of Macedonia is also sanctioned as by Article 178 it is determined that whosoever, with the intent to ridicule publicly mocks the Republic of Macedonia, its flag, coat of arms or anthem,

shall be sentenced to imprisonment of three months to three years. The same punishment, is threatened to the person that will with the intent to ridicule publicly mocks the Macedonian people and members of communities living in the Republic of Macedonia

The Law on Obligations of the Republic of Macedonia¹² determines the civil liability (liability for damage) for the breach of personality rights *inter alia* the right to honour, reputation, dignity, personal name, privacy of the personal and family life and freedom.¹³ In accordance with Article 141, par, 1 of LOO, the person that by fault causes damage to another person shall be liable to indemnify the damaged party, and the breach of the personality rights is considered non-pecuniary (non-material) damage.¹⁴ Such damage, in accordance with the LOO shall be indemnified in immaterial form (moral satisfaction) and material form (material satisfaction) in cases determined by Law. The moral satisfaction is seen in the right of the damaged party to request the court to order that, at the expense of the tort-feasor, the sentence or the correction, be made public, or to order that the tort-feasor take back the statement causing the violation, or order something else which would reach the purpose, otherwise.¹⁵ In accordance with Article 189, in case of breach of personality rights the court shall, after finding that the severity of the breach and circumstances of the case provide a corresponding ground thereof – award equitable damages, independently of redressing the property damage, even if the latter is not awarded. In deciding on awarding equitable damages the court shall have into account the severity and the duration of the violation that caused physical suffering, mental pain and duress, as well as the purpose of damages, but also that that it does not favour ends otherwise incompatible with its nature and social purpose. For the violation of the right of honour and

12 “Official Gazette of Republic of Macedonia” No. 18/01, 78/01, 04/02, 59/02, 05/03, 84/08, 81/09 and 161/09; hereinafter LOO

13 LOO, Article 9 - a

14 LOO, Article 142,

15 LOO, Article 187

other personality right of the legal entities, the court shall, after finding that the severity of the breach and circumstances of the case provide a corresponding ground thereof – award equitable damages, independently of redressing the property damage, even if the latter is not awarded. Beside these rules, in certain cases, when that is regulated by other law, the rules of other law shall be applied. In deciding on the amount of the equitable damages, the court shall take into consideration the time that elapsed for the time the damage was caused to the moment of deciding, if the duration of waiting for the equitable damages and the other circumstances justify that.¹⁶.

The **Law on Prevention and Protection against Discrimination** of Republic of Macedonia¹⁷, aims to provide prevention and protection from discrimination¹⁸ in exercising the rights guaranteed by the Constitution of the Republic of Macedonia, the Laws and the ratified international agreements. By Article 3 of the Law any direct or indirect discrimination, calling and encouraging discrimination and help in discriminatory treatment¹⁹ based on race, colour, gender, membership in a marginalized group, ethnicity, language,

16 LOO, Article, 192, Paragraph 2

17 “Official Gazette of Republic of Macedonia” No. 50/2010, Decision of the Constitutional Court of Republic of Macedonia U. No. 82/2010 from September 15 2010, published in the “Official gazette of Republic of Macedonia” No. 127/2010

18 Article 5, par. 1, indent 3: Discrimination is any unjustified legal or factual, direct or indirect making a difference or unequal treatment, or omission (exclusion, restriction or preference) in relation to persons or groups that is based on gender, race, colour of skin, membership of a marginalized group, ethnicity, language, nationality, social background, religion or religious belief, education, political affiliation, personal or social status, property status, health condition or any other basis

19 Article 5, par. 1, indent 4: Discriminatory behaviour and treatment is any active or passive behaviour of any person by the public authorities, as well as person and legal entities of the private and the public sector in the public life that creates basis for privileging or depriving of a respective person in an unjustified manner, or that exposes him/her in unjustified and degrading relation in comparison to other persons in a similar position, based on any of the discriminating basis;

nationality, social background, religion or religious beliefs, other beliefs, education, political affiliation, personal or social status, mental and physical disability, age, marital or family status, property status, medical condition or any other ground which is regulated by law or ratified international agreement (in further text: discriminatory basis) is prohibited. This law is applied by all state organs, organs of local self-government, public entities with legal authority and legal and natural persons, inter alia in the area of public information and media²⁰. The law defines the institute – harassment (Article 7) as an act which has the purpose or result of a violation of the dignity of a person or creating a threatening, hostile, humiliating or intimidating environment or practice; and the institute calling and encouraging discrimination (Article 9) any activity that a person directly or indirectly invites, encourages, instructs or encourages another person to commit discrimination.

In addition to the legislation, in terms of conduct of the media and journalists, the **Code of the Journalists of Macedonia**²¹, should also be taken into consideration as by Article 10 it strictly forbids hate speech in the journalistic work, providing: “Journalists shall not consciously create or process information that jeopardizes human rights and freedoms, shall not use hate speech and shall not encourage discrimination of any sort (nationality, religion, sex, social class, language, sexual orientation, political orientation ...); and with Article 11, calls for respect of differences in a way that “the Journalist shall observe the general social standards of decency, and shall respect the ethnic, cultural, and religious differences in the Republic of Macedonia”.

20 Article 4, par. 1, indent 6

21 http://www.znm.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=62&lang=mk

II. DISCOURSE ANALYSIS OF THE MEDIA ENTRIES (JULY 20 – AUGUST 20)

1. Celebration of the national holiday Ilinden

Macedonian electronic and printed media focused their main attention on the “incident” with the banner of the Bulgarian VMRO of Krasimir Karakachanov, which depicted the slogan “Macedonia is Bulgarian” that, needless to say, irritates the Macedonian public, even though Karakachanov and his party are still marginal within the Bulgarian political landscape.

The media generally cover the event and the reactions of the people that were present i.e. members and supporters of OMO Ilinden. There are no direct comments or provocations; however the indirect commenting goes through the words of the members of the unregistered OMO Ilinden.

1.1 Quote from the daily newspaper *Vreme* from 03.08.2010: Stojko Stojkov, the leader of OMO Ilinden – Pirin, says that the Macedonians in Bulgaria are already used to the provocations of Karakachanov’s VMRO. According to him, Karakachanov and his party are created by the Bulgarian security forces in order to work against the Macedonian – Bulgarian relations, and that the banner “Macedonia is Bulgarian” is an expression of the position of all Bulgarian nationalists”

1.2 Similarly, this quote is used by several other media outlets. For example, *TV Alfa*, in the report from 01.08.2010 in the 17:30h news, “asked the Macedonian Ministry of Foreign affairs for its official position regarding similar incidents connected with the Bulgarian MP, but didn’t receive an answer. Even though the news was reported by some of the Bulgarian media, there was also no reaction from official Sofia. Krasimir Karakachanov is well known to both Macedonian and Bulgarian public. Only a month ago he called on Bulgarian institutions to take a more active role in order for the Macedonians living in Albania to declare themselves as Bulgarians on the upcoming census”.

1.3 *TV Sitel* contextualizes the same event in slightly different manner. At the 18:00h news from 01.08.2010 the following is stated: “according to the agency Bgnes, the marking of the Ilinden uprising in front of the memorial of Ilinden heroes started with a scandal. The banner on which was written that “Macedonia is Bulgarian” was exposed at the beginning of the ceremony by members of the VMRO, from Sofia, led by Krasimir Karakachanov. According to the reporter of Bgnes, the banner was not removed besides the suggestion of the actor Nikolay Kimchev who was the host of the ceremony. Kimchev tried to explain to the member of VMRO from Sofia that the event was not a political rally, yet the banner was still not removed”.

1.4 Similarly, *TV Kanal 5* in the 17:00h news of the same day states the following: “ Krasimir Karakachanov with another provocation to the Macedonian nation. On a banner saying ‘Macedonia is Bulgarian’ he and his party marked the anniversary in front of the Memorial of the Ilinden Heroes, near Blagoevgrad. Activist from the party VMRO of the controversial leader, exposed the banner during the beginning of the ceremony, but didn’t remove it until the end... “.

1.5 It is noticeable that several media call Karakachanov controversial, but do not explain why. Therefore the information is incomplete because of the simple reason that not every viewer or reader knows who is Karakachnov nor why is he “controversial”. For example, in the daily newspaper *Večer* from 02.08.2010, with a headline “Krasimir Karakachanov, leader of the VMRO - BND” a statement of his can be read without any additional comments. The newspaper goes on to quote Karakachanov (in the section “quote of the day”):

“A normal Bulgarian, that is not burdened with some rubbish about Alexander of Macedon, some ancient Macedonian nation and similar twisted issues, is normal for every Bulgarian in free Bulgaria to consider Macedonia as a part of Bulgaria’s national space”.

However, it is not clear what should this quote say to us if there is no explanation where was the statement given, to whom and when. At the same time, there is a possibility that the hidden aim

of exposing this quote as the quote of the day is to arouse the sentiments among the newspaper's readership.

1.6 In the 18:30 news on *Telma TV*, from 03.08.2010, it is stated: "the marking of the Ilinden uprising did not go through without provocations based on the Greater Bulgaria narrative and other incidents, thanks to a couple of radical political parties stemming from the same source: VMRO – BND of Krasimir Karakachanov and VMRO – NIE of Petko Atanasov.." In addition to the report, the same information about the banner follows. However, the viewers are left without an explanation why are these political parties are "radical" and what is the "same source" from which they stem, thus not many viewers can fully understand what is the purpose of the whole statement.

2. Ljubomir Levchev, awarded "Golden Wreath" at the Struga Poetry Evenings

The second significant event that has received significant media coverage in the period of analysis is the 49th annual Struga Poetry Evenings. Two occurrences have marked the 2010 Struga festival: for the first time, the winner of the Golden Wreath of Poetry was a Bulgarian poet; and the award ceremony was politicized, as the presidents of the both countries attended the event. Their working meeting at the Villa Biljana in Ohrid was held at the time of the Struga Poetry Evenings.

In general, all of the occurrences around Levchev's arrival and stay in Macedonia, as well as the Golden Wreath award ceremony have been fully covered by the media, and Levchev's statement has been quoted in the media.

2.1 One of the national daily newspapers, *Dnevnik*, on 19.09.2010 quoted a anonymous comment of its reader that Levchev allegedly did not recognize the existence of a separate Macedonian language, asking "if he is the one that we are going to award the Golden Wreath?", adding that "his selection was accompanied by a lot of controversy in the Macedonian public", yet these allegations are not further examined. The newspaper

later on quotes Levchev that he has never given such a statement and that he denounced the “Sofia evil sayers”. That makes the only more controversial content, while the rest of the coverage of the topic is conveyed in a professional and elaborate manner, including the meeting of the two presidents, which is presented through the official press release.

2.2 In an entry titled “I write words of love, not of antimacedonism”, the daily *Vreme* on 20.08.2010 quotes the statement of Levchev::

„Never in my life have I said or written a bad word for Macedonia. I have only written words of love and that was always liked by many”. (...) “He did not spare his good words for Struga, the festival, for the great honor Macedonia shows, as awarding him the Golden Wreath”, writes *Vreme* and further quotes:

„There used to be invisible walls built of lies between our two peoples. I think that it is of great importance that the cultural ties between us are now being purified. Maybe they are still not as clean as the Crn Drim waters, but what matters is that they are improving” (...) “Stressing that he was ascribed various statements on the Macedonian language and people, Levchev reminds that relationship with Macedonia and Stuga was always deep, ever since 17 years ago he was here for the time and gave his first interview”.

Similar entries from the same day can be found in *Utrinski Vesnik* and *Dnevnik*. During the same period of time, the media have informed on the Ohrid meeting of the presidents of the two countries, Gjorge Ivanov and Georgi Prvanov and for their presence at the Struga Poetry Evenings, solely relying on the official press release from Ivanov’s office, as there was no press conference for the event.

CONCLUDING REMARKS

Macedonian media did not spread any flagrant form of hate speech (defined as act which aims to offend someone based on their personal or identity trait) in the period in which they were surveyed. On another note, there is an impression that besides the attempts for neutral dissemination of information free of excessive

commentaries and maliciousness, there are hidden assumptions when discussing the issue of the Macedonian-Bulgarian relations. The assumed position the issue is not necessarily pro-Macedonian or anti-Bulgarian, but rather along the lines of the belief that when this issue is under question, then there “has to be a problem”. This kind of assumptions are reflected in the redundant and excessive coverage of radical Bulgarian nationalists in Macedonian media, without providing the necessary introduction or background information regarding these politicians. A paradigmatic case of this is the one of the marginal extra-parliamentary Bulgarian politician Krasimir Karakachanov – while his rating and media exposure in Bulgaria is low compared to other political subjects in the country, he receives much higher visibility in Macedonian media, as he was an official representative of the Bulgarian government due to the lack of contextualization in his case. In the case of the poet Levchev, some of the media had a strong assumption that he is a controversial, “anti-Macedonian” person, and due to their discourse, his arrival in Macedonia was portrayed as a politically controversial event. This kind of reporting, while not embracing hate speech, fails to filter and oust prejudices nested in the broader social discourse. Thus, such reporting can resemble a provocation or can provide the grounds for the emergence of hate speech, which is visible on the web pages of the media. For instance, the story about the actions of Karakachanov’s political party on the web page of A1 TV has stirred a heated discussion consisting of many elements of hate speech (<http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=125930>). Furthermore, as seen in the analysis of social media, often the news from the traditional media can inspire hate speech, that can lead to “online wars” between Macedonian and Bulgarian commentators. Therefore, the classical media have a responsibility that besides not enabling hate speech, they will have to contribute in the elimination of stereotypes, prejudices and the variety of contents that on the long term instigate hate speech, as well as to deconstruct and disable the somewhat paranoid discourse that Macedonian-Bulgarian relations resemble a form of a dispute or conflict by default.

Finally, we have to refer to our own limitations in terms of this analysis – the very short term of conducting the survey. The time

frame of only 30 days is too narrow for drawing more elaborate conclusions whether the entries in Macedonian media throughout the whole year contain elements of hate speech. The sequel to this project, or other future projects dealing with this particular topic will have to answer to the challenge of monitoring and analyzing the media content over a longer period, through which it is very possible that even the smallest acts or statements can arouse the anger among certain individuals who might turn to using hate speech in their responses.

ANALYSIS

of the information from the database compiled based on the results from monitoring the Bulgarian media for instances of hate speech in the coverage of the anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising

Alexander Kashumov,
media expert

METHODOLOGY

for monitoring the Bulgarian media for instances of hate speech in the coverage of the anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising

This methodology has been developed for the purposes of monitoring the Bulgarian media for instances of hate speech in the coverage of the anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising. The monitoring is part of the Cross-border Journalist and Citizen Cooperation to Fight Hate Speech in Bulgarian and Macedonian Media project. The project is being implemented by BTC ProMedia Foundation, Sofia and Media Development Center Skopje **with the support of the East East: Partnership Beyond Borders Programme of the Open Society Institute – Sofia**

1. Timeframe– The Bulgarian media were monitored in the period 10/07/2010 to 23/08/2010. The monitoring spans a period slightly longer than the one initially set in the project proposal /20/07/2010 – 19/08/2010 /. The period had to be extended because of the possible publication of stories on the topic before the actual celebrations and the traditional commemorative fair at Petrova Niva /this year on August 21 and 22/.

2. Media reviewed – the monitored media are:

2. 1. Print media with print-run:

No	publication	Circulation
1	24 Chasa Newspaper	70 000 weekly / 110 000 on Saturdays
2	Trud Newspaper	90 000 weekly / 130 000 on Saturdays

HATE SPEECH IN BULGARIAN AND MACEDONIAN MEDIA:
EXAMPLES, CAUSES AND SOLUTIONS

3	Standart Newspaper	55 000 weekly / 130 000 on Fridays
4	Sega Newspaper	22 000
5	Monitor Newspaper	20 000
6	Ataka Newspaper	63 000 weekly
7	Struma Blagoevgrad Newspaper	20 000
8	Marica Plovdiv Newspaper	20 000

2.2. Online media/monthly visits/:

No	Media	Number of visits
1	Focus News	16 295 318 /average monthly visits/
2	Mediapool	July 2010 825 076, August 2010 - 747 911
3	Darik News	July 2010 2 063 110 , August 2010 - 1 975 097

2.3. Electronic media:

2.3.1. Televisions: Bulgarian National Television, bTV, Nova TV, SKAT

2.3.2. Radio: Horizont, Bulgarian National Radio, Darik Radio

3. Key words - the key search words and phrases are: “Bulgaria”, “Macedonia”, “Ilinden”, “Ilinden-Preobrazhenie Uprising”

This analysis covers Bulgarian media publications reviewed and selected in the period between July 20 and August 20, 2010 / July 10 – August 23, 2010/, compiled in a database based on a methodology, attached to the report. The publications have been reviewed for instances of hate speech in the coverage of the celebrations of the 107th anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising.

The analysis focuses on whether the publications in question present instances of hate speech or other violations of the law or the ethical standards for publishing information and opinions in the media. The review is not limited to detecting “hate speech” in the strict sense of the term, but possibly also insult, slander, discrimination and other instances of overstepping the bounds of the freedom to express opinions and disseminate information. The ethical aspect is also being considered, i.e. even if the reviewed publications are admissible from a legal standpoint, the question remains whether they meet the existing ethical standards.

The legal framework regulating the freedom of expression and the right to freely seek, receive and impart information is set by Article 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms /European Convention on Human Rights – ECHR/ and the practices of the European Court of Human Rights / ECHR/. Naturally, the national legislation is also relevant as per the Constitution of the Republic of Bulgaria – Articles 39-41, Criminal Code – Articles 146-148, Radio and Television Act, Protection Against Discrimination Act. The civil liability regulations for damages caused through publications are contained in the general regulations on repairing damages that have been caused guiltily – Articles 45 – 54 of the Obligations and Contracts Act.

The ethical standards are based on the text of the Code of

Journalistic Ethics of the Bulgarian Media adopted in 2005. The code, signed by the most influential electronic and print media, contains a set of rules that the media recognise as the basis for self-regulation.¹ Two commissions were set up in 2006, charged with considering code violations – the Ethics Commission for Print Media and the Ethics Commission for Electronic Media. The commissions publish their practices on the Internet and these have been accounted for in this analysis.²

HATE SPEECH REGULATIONS – EUROPEAN STANDARDS

Pursuant to Article 10 of the ECHR everyone has the right to freedom of expression, which includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. The exercise of these freedoms can only be subject to restrictions in the interest of other rights and interests listed in paragraph two of the norm, namely national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary. The conditions, restrictions and sanctions in this respect should without exception pass the test for “necessity in a democratic society”.

Consequently, restrictions to the freedom of expression are admissible when all elements of the ECHR’s triple test are observed. This means that the restrictions should:

- be set in the national legislation;
- aim to protect the rights and interests listed in the ECHR;

1 The full text of the Code of Journalistic Ethics of the Bulgarian Media is available in Bulgarian at: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=17&lang=bg>

2 The full text of the decisions of the Ethics Commission for Print Media is available at: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=30&lang=bg>, while the full text of the decisions of the Ethics Commission for Electronic Media is available at: <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=34&lang=bg>

- meet the requirement for “necessity in a democratic society”.

Upon establishing the relation between the freedom of expression and its possible restrictions, the ECHR came to the following conclusion:

Freedom of expression constitutes one of the essential foundations of a democratic society and is one of the basic conditions for its progress and for the development of every man. It is applicable not only to “information” or “ideas” that are favorably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that offend, shock or disturb the State or any sector of the population. Such are the demands of pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no “democratic society”.³

According to the practices of the ECHR, the exceptions to the freedom of expression include the restriction of the so-called „hate speech“. For this restriction to apply, a plausible reason should be in place. For instance, the simple fact that the author of a publication belongs to an organization declared as terrorist under the national legislation is not sufficient grounds for restrictions and sanctions. The national courts are in all cases obliged to study the context and contents of the publication at hand (eg. ECHR decision, dated 6/07/2010, in the case of Gözel et Özer v. Turkey). Even when a given publication depicts a certain country in a very negative light or contains hostile connotations, this is not sufficient grounds to justify restriction of the right to freedom of expression. In order to conclude that a case involves hate speech, it should seek to arouse deep or irrational hatred against those presented as responsible for the situation in question. (eg. ECHR decision, dated 22/06/2010, in the case of Bingöl v. Turkey).

Basically, in its practice the ECHR considers given speech as constituting hate speech when it incites recourse to violence, armed

3 This principle position is a constant for ECHR practices and has been adopted by the Bulgarian Constitutional Court with Decision № 7, dated June 6, 1996, in constitutional case № 1/1996, which provides interpretation of Articles.39, 40 and 41 of the Bulgarian Constitution from 1991.

resistance or insurrection (see ECHR decisions in the cases of Kanat and Bozan v. Turkey, Unay v. Turkey).

REGULATIONS ON HATE SPEECH, INSULT AND SLANDER ACCOUNTABILITY – NATIONAL LEGISLATION

Constitutional framework

The right to freedom of expression established under Article 19 of the Universal Declaration of *Human Rights*, Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights /ICCPR/ and Article 10 of the ECHR, is set in the national legislation as well. The freedom of expression is guaranteed under Article 39, the right of the media to be free and not be subjected to censorship is guaranteed under Article 40, while everybody's right to seek, obtain and disseminate information is guaranteed under Article 41 of the Constitution. This right shall not be exercised to the detriment of the rights and reputation of others, or to the detriment of national security, public order, public health and morality. Bulgaria has ratified the ICCPR, as well as the ECHR, which have been promulgated and have entered into force for the country and are directly enforced, taking precedence over national law should any contradiction exist. As per Constitutional Court Decision № 7, dated June 4, 1996, in constitutional case № 1/1996, the rights under Articles 39 – 41 of the Constitution shall be considered as the principle and the restrictions they might be subject to - as the exception to the principle. This means that they can only be applied to defend competitive interest and are subject to restrictive interpretation.

Liability for hate speech

Pursuant to Article 162, para. 1 of the Criminal Code, a person who propagates or incites racial or national hatred or racial discrimination is liable under criminal law. The punishment in such cases is deprivation of liberty for up to three years and public censure.

Liability for insult and slander

Pursuant to Article 146 of the Criminal Code insult constitutes saying something degrading to the honour and dignity of another and shall be punished with a fine of up to BGN 3,000. Pursuant to Article 147 slander constitutes making public a disgraceful fact about someone or ascribing to him a crime and shall be punished with a fine of BGN 3,000 to BGN 7,000. These crimes are subject to more severe punishment if perpetrated through publications – in these cases the punishment is a fine ranging between BGN 3,000 and BGN 10,000 / from EUR 1,500 to EUR 5,000/ or public censure.

Pursuant to Articles 45 – 54 of the Obligations and Contracts Act the victim of damage that has been caused guiltily, which implicitly includes insult and slander, is entitled to compensation. Such can be claimed either in a criminal case, or separately in a civil case, where the claim can be against the journalist responsible for the publication or the media that made it public. When quoting a politician, a public figure or another person, that person can be held liable.

Liability for discriminatory speech

Pursuant to the Protection Against Discrimination Act any direct or indirect discrimination on grounds of gender, race, nationality, ethnicity, human genome, citizenship, origin, religion or belief, education, convictions, political affiliation, personal or social status, disability, age, sexual orientation, marital status, property status, or on any other grounds established by law or by an international treaty to which the Republic of Bulgaria is a party, shall be banned.

The question is raised about liability for public speech, which contains discriminatory statements, for instance regarding a given ethnic group. In 2004 the Sofia Regional Court ruled that with his public appeal for forming a national guard to fight Roma criminals, the leader of the Podkrepa Labour Confederation, *Konstantin Trenchev*, had committed incitement to discrimination and ethnic harassment. The court qualified as *incitement to discrimination* Mr

Trenchev's appeal for less favourable treatment of Roma criminals compared to other criminals. According to the court ruling, the appeal to raise arms against Roma criminality fosters a perilous environment for every person in the community.

Hate speech ethical standards

The Code of Journalistic Ethics of the Bulgarian Media adopted in 2005 by a group of print and electronic media, including the most influential sector representatives, contains a section 2.5. titled "Discrimination", which includes the following principles:

2.5.1. We respect everyone's right to live in safety and security, and we shall avoid publications that incite or encourage hatred, violence or any form of discrimination

2.5.2. We shall not refer to a person's race, colour, religion, ethnic background, sexual orientation, mental or physical condition, unless it is of importance to the meaning of the story.

In 2008 the non-governmental organization Inter Ethnic Initiative for Human Rights Foundation and activists from other non-governmental bodies filed a complaint with the Ethics Commission for Print Media against publications in a national daily. The commission concluded that there was no personal interest for the complainants, but "given the public interest and the importance of the issues raised through the complaint (valuation of the so-called hate speech) for the media, it grants approval for drafting recommendations to print media regarding the way in which the problems of ethnic, religious and other communities are being presented."

Following the decision, the Ethics Commission for Print Media adopted Recommendation № 3 to the print media, where the following important principles are outlined:

1. "In most of its manifestations the so-called "hostile speech" demonstrates lack of journalistic and publicistic skill to make a serious and in-depth analysis of the reasons behind the existing social and economic problems of the society...This elementary approach not only speculates with the superficial passions of

the audience, pointing to some abstract “bad people/bad ethnic groups”, but also fails to result in the desired effective change. What is more, in the long run it destroys the trust in the media as an authority and a factor giving a positive impulse to the political system by offering concrete alternative decisions to the existing social problems.”

2. The commission appeals to the journalists to seek “the balance between freedom of expression and the possibility of the use of speech leading to harmful consequences for certain members of society,” while reminding that “attaching ethnic labels to problems without offering any solutions is not helpful to anyone, including themselves.”

3. “The commission does not find it necessary to come up with a catalogue of “politically correct” and “politically incorrect” concepts. Each „ban” on using a given word would lead to requests for banning yet another word and the freedom of speech would thus be put into question.” The recommendation reminds that “one of the underpinning aspects of freedom is having the right to say things that others would not like” and that in Bulgaria the totalitarian past is directly linked to the period of obligatory “political correctness” in journalistic speech.⁴

The context of the reviewed publications

The review of publications from the print, electronic and online media targets the coverage of the celebrations of the anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising. The topic, i.e. the actual anniversary and the respective celebrations, were covered by almost all reviewed media. The database compiled based on the review, however, includes only publications which contain hate speech or in some way breach ethical standards.

4 The full text of the recommendation is available at <http://www.mediaethics-bg.org/index.php?do=31&lang=bg>. I have done the numbering in the text above.

Representatives of political parties in Bulgaria and Macedonia and public organizations, officials, who were subject to extensive coverage in many publications, made public statements during the period under review. There is also coverage of a number of activities – installation of a billboard featuring a map of Bulgaria at the time of the San Stefano Treaty at the borders, in certain cities and along a major road, organizing of a fair, working meetings, reaction of the Greek consul and Macedonian media, laying of wreaths, public chanting, declaration of the Bulgarian prime minister. These are all actions and events from the objective reality, which logically should be covered by the media. It is also logical that the reports are all from southeastern Bulgaria and no regional publications are available from geographic regions other than this one. News publications/broadcasts prevail, with two interviews broadcast: one with VMRO leader Krassimir Karakachanov on a morning show of the BNR; and one with VMRO deputy chairman Kostadin Kostadinov for an online news agency.

It is noteworthy that the 15 publications included in the database based on the review have been authored by a relatively small number of Bulgarian media, which have a relatively small audience. For instance, the viewership of the only TV station, whose newscasts and programmes have been selected, accounts for less than 10 % of the viewership of any national terrestrial television. One national private radio and its regional channel in Blagoevgrad were among the radio broadcasters to report on the topic /it was covered on the site, which represents a separate media/. One of the programmes of the Bulgarian National Radio /in fact the most popular one, but not in its prime time, for instance no such speech has been detected in newscasts/ also covered the issue. Only one daily featured articles dedicated to the event and there were two short reports in another daily. The rest of the dailies, which cover a larger part of the audience, were not found to feature stories that could potentially trigger hate speech or ethical concerns. Two of the numerous electronic publications and news agencies covered the topic. All this points to the conclusion that the publications that the review classified as sensitive in terms of hate speech and ethical standards actually reached a relatively small portion of the media audience.

The reports are lacking in comments, offering primarily facts, résumés of comments made by politicians and public figures or direct quotations.

Characteristics of the speech encountered in the reviewed publications

Several types of statements can be distinguished in the reviewed publications or segments of the publications, depending on their subject matter. A number of them raise the issue of historical truth. In themselves these publications do not raise questions relating to the legality or ethics of speech. The second type of publications in essence constitute criticism against those in power for not seeking to jointly celebrate the event with representatives of Macedonia's government, for not pursuing the right foreign policy, for the policies in the sphere of education and so on. Fundamentally, this category is linked to the public debate on the government's efficiency and is typical for democratic societies. The second type of publications look at the rebels as a moral example, highlighting its importance for the present and criticising the lack of idealism among the people of today. It is hardly necessary to explain why this type of speech is harmless.

The fourth type of publications contain negative opinions about the state of Macedonia – “made-up”, “steals” history, personalities, holidays, “Bulgarian”, “not free”. These types of statements are obviously sensitive and would be considered later on. The fifth type of statements express negative opinions about public groups – “those schmucks in Skopje”, “illiterate media, politicians”. The sixth type involves negative opinion of personalities – “the empty head of the Macedonian prime minister”, “the illiterate in Skopje” /again talking about the Macedonian prime minister/.

ANALYSIS OF CONCRETE PUBLICATIONS

The publications feature the following concrete statements

1. *“The people of Macedonia have strong Bulgarian feelings”*

The statement was made the VMRO leader Krassimir Karakachanov. This however does not represent “hate speech”, as there is no incitement to violence or resistance. Neither can it be qualified as discrimination or insult/slander. On the one hand, these violations are committed when the speech is directed at a concrete personality. On the other, the statement is not degrading, regardless of whether it is true or not. At the same time, it is sensitive and provocative for the people of Macedonia. The media have no choice but to publish it, as it is part of the political speech and the public debate in Bulgaria. Still, there is the issue of adhering to the Ethics Code principle prescribing that “when covering disputes, we would try giving a chance to the parties involved to express their position” /1.1.6./. Undoubtedly, in practice, this is not an easy task and risks being counterproductive.

2. *“... The Ilinden-Preobrazhenie Uprising, which is ... and redemptive tribute to Bulgarians’ general strife for freedom”*

In itself the expression is not hostile or obusive speech.

3. *“Macedonia is Bulgarian”*

This statement is a quote from a slogan. It does not display any characteristics of hate speech, insult or slander. It is obvious though that it represents sensitive speech with regard to the feelings of Macedonians. The stance of the other party, the Makfax information agency in Skopje, is also presented.4. “... some crap about Alexander Makedonski that is spinning in the Macedonian prime minister’s empty head.”

“Over the last 20 years I have had enough of commenting on the statements of the illiterate Macedonian media and the illiterate Macedonian politicians”.; “...those schmucks in Skopje”.

The statement was made by Krassimir Karakachanov. This is no hate speech, but could be construed as an insult to a concrete person. It should be borne in mind that in his capacity as a public figure the prime minister has to take harsher criticism than private individuals. As to the epithets used for the media and the politicians, they could be insulting, but no concrete media or politicians are mentioned, hence legal liability does not apply. The statements on a topic that is very sensitive are unnecessarily caustic. The media could put some thought into ways to convey these statements, in full

consciousness of the fact that they cannot edit them, provided that this would constitute a form of censure and would prevent the public from getting the right picture about the actions and statements of the politicians.

***5. “Macedonia does not pose claims to Bulgaria alone. It steals history from all of its neighbours.”
“The newly invented Macedonian state”***

The statement was made by Kostadin Kostadinov, VMRO deputy chairman. This is not hate speech, but displays negative connotations regarding the Macedonian state. Given that it was made during a direct interview, the media cannot be held liable. In some cases conveying the actual thoughts and stances of political leaders can be of benefit to society, even if only to demonstrate their excess /comp. Jersild v. Denmark/.

6. “... the made-up symbols of some Macedonian nation”

The statement was made by Krassimir Karakachanov. It does not represent hate speech, but demonstrates blatant disregard and touches upon people’s sensitivity. The practical question arises

whether the anchor could be more proactive asking the politician whether he believes such speech could be counterproductive. At the same time, the politician's speech contains a comparison between the idealism of the rebels and the unwillingness of the contemporary people to "help one just cause or another".

7. "... Macedonia is not free even today, even today 90 % of the territory of the geographic region of Macedonia is not in Bulgaria, where it should be."

The statement was made by Kostadin Kostadinov, VMRO deputy chairman. It is no hostile speech or insult. Still, the issue is at hand about the truthfulness of the allegations made about human rights violations in Macedonia. Given that such a statement raises issues important for the public, such as respecting human rights, it could be of consequence for the public debate. Naturally, an answer could only be given within the framework of the public debate itself, after hearing all opinions. That is why, even if sensitive, the speech could potentially serve the public interest. Question is whether other opinions should be sought as well so that a different standpoint could be presented, at least to a degree.

8. "All normal Bulgarian see Macedonia as their own"

The statement was made by Krassimir Karakachanov. It involves no hate speech, but the ambiguity of the phrase could potentially hurt people's sensitivity. The interesting fact in this case is that the statement was made for a Macedonian media, which presented the other party's point of view. The Macedonian media report was then reproduced by a Bulgarian media – the Focus news agency.

9. "The document gives expression to the commanders' concerns about the inadequate policies of the Bulgarian government with regard to the unconditional support granted for Macedonia's joining the EU."

The speech levels criticism against the policies of the Bulgarian government. Any criticism of the kind, regardless of whether justified or not, should be part of a society's political and public debate. Any preliminary censure of such a publication over immoderateness would be inappropriate. No hate or insult are demonstrated. Conveying the contents of a declaration is informative in nature, rather than seeking any comment, hence publishing the other party's standpoint is not required.

10. Broadcast on Skat TV "Banished from the fatherland", 18/07/2010:

This is an interesting broadcast that differs from the other reviewed publications as it should involve discussion. Still, even though viewers can and do make comments, some even defending differing points of view, the key problem is the lack of a discussant to present the other standpoint. This also being one of the reasons behind the partiality of the anchor. The broadcast contains no hate speech or insulting connotations. At the same time, however, it is biased and views the issue from a single perspective. On the one hand, this undermines the quality of the programme, with the academic character of the standpoints presented being lost. The Ethics Code requires that a second opinion should be presented in such cases, giving viewers the opportunity to get a balanced picture.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The exposé brings about several conclusions. On the one hand, none of the selected publications incites recourse to violence, resistance or insurrection. Hence there is no ground for the media not to report the opinions of the political and public figures. On the other, by rule of thumb journalists abstain from personal comments on statements made by politicians, which seems like the right approach in similar cases.

Although some of the statements demonstrate an attitude that is insulting or disparaging, none of them constitutes insult or slander under the letter of the law. The exception is the statement about

Macedonia's prime minister, who is however a public figure and as such is subject to harsher criticism than private individuals.

The media that covered the events on the occasion of the anniversary of the Ilinden-Preobrazhenie Uprising reach a comparatively small part of the audience. The issue has so far not been raised with the ethics commission either, unlike issues bearing on the coverage of topics related to the Roma minority.

The exposé leads to the conclusion that the coverage of topics related to Macedonia does not really have legal implications. Still, it is beyond doubt that the debates and the way they are conducted raise tensions. Discussion on the topics covered in the selected publications cannot be avoided or restricted, but efforts could be made to change the way they are conducted. A key point to consider lies in the fact that the phrases and epithets that spark tensions hardly contribute to solving the problems, but rather have the potential of aggravating them. It would be useful if the journalists that cover the topic are given room for dialogue, preferably on an ongoing basis, with their Macedonian colleagues. Sharing problems and personal conclusions about the reasons and ways to solve these would give them a chance to improve the quality of the publications.

Within the framework of the European context attempts should be made to avoid negative qualifications of countries or groups of neighboring states. There should be openness and stronger interest in the position and arguments of the other, so that the debate is held at a higher level and for the results to be beneficial for the societies of both neighboring countries. A culture of tolerance should be cultivated to that end, which would create the prerequisites for equality in dialogue and for mutual respect, without which no society can call itself "democratic".

HATE SPEECH BETWEEN MACEDONIANS AND BULGARIANS IN THE NEW MEDIA

Anastas Vangeli,
MA in Nationalism Studies

While new media have been an important technological innovation contributing with multilayered advancement of people's everyday life, they have certainly enabled and probably advanced some negative aspects of communication. With their broad accessibility, the relatively low requirements for their usage (in terms of knowledge, finances and technological devices), and their popularization among all of the social categories (unlike in their beginning, when they were accessible and common for just a narrow bit of the population), new media are nowadays omnipresent in every Internet users' life. They have had an especially tremendous impact on small countries, such as Macedonia and Bulgaria – in the case of the former, the majority of the online content today is generated by internet users, not by companies or magazines.

The dark side of the new media consists, among other things, of hate speech. Due to the easy access, but also the nature of new media (participativity, relative anonymity and possibility to indirectly, but publicly “face” your opponent), many individuals overcome the barriers that prevent them from engaging into hate speech in the world away from keyboard (lack of audience, lack of opponents and lack of courage). That has been the case with numerous Macedonian and Bulgarian Internet users, who have been involved in a perpetual and decentralized war on several fronts (blogs, Facebook, YouTube and even social pornography websites), in which they throw to each other the nastiest, most offensive phrases one can even imagine, resembling very illustrative examples of hate speech.

The collisions between Macedonian and Bulgarian cyber-haters has escalated with the boom of the Macedonian blogosphere ever since 2004/2005 and the establishment of the most popular Macedonian blogging platform “Bloggeraj” (www.blog.com.mk, later www.blog.mk) in 2006/07. What has been striking from the beginnings of the blogging platform, is the intensity of the Macedonian-Bulgarian feuds. Due to the language proximity, Macedonian and Bulgarian blog wars have been going on with a very high frequency, very often occupying the front page of the

platform, and eventually leading to the depart of many bloggers who refused to participate in that kind of communication. Often, the Macedonian-Bulgarian feuds on the platform have inspired various bloggers, primarily Macedonians (as they constitute the vast majority of the platform users, compared to the minority of Bulgarians, but also because the platform is conceptualized as “Macedonian”, so they act as hosts) to address the rest of the community to action to solve the problem. Sometimes, this urge takes the form of clear, hateful anti-Bulgarian hate speech, and sometimes it takes the form of public address to the editors of the platform to ban Bulgarian users. Finally, there have been various “appeals to boycott” of the contents and comments produced by Bulgarian commentators in order the self-proclaimed patriots and online defenders of the nation not to lose their nerves. Others, attempt to promote a peaceful and down-to-earth reasonable rhetoric. Mecheto Ushko (mecetousko.blog.mk), a Macedonian blogger has recently reflected on the topic, labeling it destructive and unreasonable.

“On this blogging platform (...) there are continuously new guys who don’t do anything else except spreading hatred and chauvinism through pejorative slang sentences towards Bulgaria and its citizens. I bet that (...) the ones that are on this platform since its foundation will remember that destructive post who caused irritation even in Bulgarian media (...). They probably also remember that most commented post ever, containing more than 15 thousand comments on the Bulgarian nation and state. (...)”

The hate speech between Macedonians and Bulgarians manifests primarily as an extension to the existing historical feuds, but also the mutual stereotypes – Macedonians label Bulgarians “Tartars” or “Mongols” (which is an example of orientalist rhetoric, in which Asian features are considered traits of backwardness) who look like horses, and whose women are very promiscuous especially with Macedonian men; Bulgarians denounce Macedonians as semi-retarded, brainwashed people who have been manipulated

by the Communists. Needless to say, both of the rhetorics besides nationalistic, are machoistic, homophobic and highly sexist. For instance, the ones who engage in hate speech, often post pictures of homosexual intercourse, which in the value system of the radical nationalist subculture is seen as an utterly negative phenomena, and aims to insult and emotionally harm the one to whom it's addressed.

For paradigmatic examples of hate speech by Macedonian bloggers, see the so called "LogBlog" <http://logblog.blog.mk/> whose motto is "Death for pro-Bulgarians, freedom to the world" and features an image of Adolf Hitler and says in German "Forbidden for pro-Bulgarians, sectarians and dogs"). Another blog that often utilizes hate speech against Bulgarians is Darvel (darvel.blog.mk). On one occasion in a post titled "Tartars... Thieves, what else (they could be)?", Darvel argued that the authors of Bulgarian Wikipedia have stolen an image of his personal collection by stating the following:

"I can't believe what kind of bastards these Tartars are... First, they are stealing our national history, then they are stealing my family history, and now they are stealing my photographs. Damn you Tartaric bastards, couldn't you at least crop this picture?(...)"

Another blog entry, by Lavot, (lavot.blog.mk) discusses the historical role of the Bulgarian Exarchate as primarily negative. The entry is titled "Tartars are only Tartars!" and goes one to quote the founder of the Exarchate who argues that the Exarchate attempted to culturally assimilate the people of Macedonia more than a century ago (it was founded in 1870 and was active in Macedonia up to 1912). This is a very illustrating example how, sometimes the (mis)interpretation of historic documents can lead to using offensive words and slurs. An exchange of hate speech in the comments goes on:

[a Bulgarian commentator says the following in English, alluding that Macedonian is not a human language – using the adjective

FYROMIAN as a slur word]:

I don't speak FYROMIAN:((((...)

Do you speak any human languages???

Like ENGLISH, BULGARIAN???

[a Macedonian commentator replies in Macedonian, playing the homophobic card]:

You can easily see that all Bulgarians are gays by soul and heart and they can read and see only what they want to see, but not the things that do not fit their perception. You Tartar whore, the solution for you is only Hitler to come back and to exterminate all whore-souls like you.

[further on, after several exchanges of insults and hate speech, a Macedonian commentator calls to arms]

It was enough silence [by the Macedonians] and this is the case with all of our neighbors. If we do not start [the war, conflict or similarly], then we will have to defend ourselves and only after that attack with our full force. By the way, I found out why the Bulgarians are so mad at us... we have f*cked the Bulgarian women too often, in the past for a very cheap price and nowadays just for fun [...]

The hate speech does not end here. Other new media platforms have served as a field for “digital encounters” between nationalists from the both sides. For instance, YouTube features a video by a Bulgarian TV that victimizes Bulgarians in Macedonia (and there’s certainly a reason for that), but also is full of prejudices regarding Macedonia and borders hate speech towards Macedonians. In the comments below the video however, primarily written in English, one can read petrifying statements:

“Fuck all macedonian`s fools... burn them, rape their children,father and sons... kill them all.. they do not deserve to be alive, just because they say they`re macedonian.. Bulgaria was created in 681year, but when was created macedonia? What is the history of Macedonia- there is no fucking history,they just left Bulgaria and created this stupid country.. Kill those motherfucker and no mercy for the people who say they`re Macedonian... No mercy” [authentic quote]

YouTube features several clips titled “Macedonia is Bulgarian”, and clips such as “Vardar Macedonia - indivisible part of Bulgaria”, “Macedonia - Western Bulgaria”, “FYROM is a fraud (Macedonia is Greece, FYROM is Bulgaria)”, “Macedonia - the dearest Bulgarian land” and so on. As well, there are clips such as “Macedonian Truth - Bulgarian Lies” and so on. While these titles are primarily manifestation of radical nationalism, one can not escape from the impression that they are full of prejudices and hate speech. By the logic of truth and lie, and of “mine” and “yours”, the Others are imagined as nasty and fraudulent thieves and generally bad people, who need to be punished and taught a lesson. Therefore all of the really horrifying speech.

Even Facebook, the most popular global and seemingly cosmopolitan social networking website enables hate speech between the two sides. There have been numerous individually posted contents that contain elements of hate speech. At the same time, Facebook enables the gathering and the networking of people sharing similar interests (even if that is radical nationalism and hatred towards the Other). As a result, many hate groups, pages and causes have emerged – with plenty of them being reported as inappropriate and as a result being banned – however, a lot of them persist even today. They are comprised of several tens, hundreds up to thousands and tens of thousands members. One can easily find pages titled as: “Let’s gather 2 millions, and go to Bulgaria to have sex”, which consists of nasty stories about Bulgarian women; “Bulgaria - Tartaria, the truth of the world is above the Bulgarian

one” (featuring an image of Greater Macedonia map), “While I can bear a gun, no Bulgarian will step into Macedonia - Goce Delchev”, “Oh Tartars, oh Turco-Mongols, you can suck a Macedonian dick” – all of them being outrageously full of hatred; at the same time one can find pages such as “The greatest howlers of Macedonism” with an official description saying that “This page is intended to create a community of citizens who laugh on and throw off the MACEDONIZM as a theory” and contains plenty of negative sentiments and hate speech, or “Macedonia is a Bulgarian land! ‘Macedonian’ history is a forgery!”, “Macedonia is Bulgarian! The world history is above the ‘Macedonian’ one” and “Bulgaria should demand its Western provinces and Strumica at the Hague Court”, all of them containing prejudiced talk and elements of hate speech.

What remains an open question, is how to tackle this obviously seething problem? One positive aspect is that, at least the hate speech now is not hidden under the carpet, but becomes publicly visible through the new media. However, the challenge of how to solve the issue will inevitably open a debate on possible censorship, tighter regulation and sanctions for the ones who engage into acts of hate speech. Yet, one must not forget that the new media contents are a mere copy of our everyday life. Sanctioning the hate speech online will not prevent the individuals to hate and to say hateful things away from the keyboard, and on the long run will not solve the problem. Therefore, the problem of hate speech in the new media is primarily a problem of the existence of hate speech itself. Civil society and media campaigns, as well as mutual actions might have better odds in combating it. In the attempts to influence the culture and the attitude of the online community, a Macedonian blogger writing about everyday life in Sofia, or a Bulgarian blogger writing about everyday life in Skopje will certainly have a better chance than a strict censoring policy.

**Joint Recommendations For The
Media and Civil Society Activists In
Bulgaria and Macedonia to Limit The
Role Of Media In Hate Speech**

GENERAL:

These recommendations have been developed as a part of a joint project of the BTC ProMedia Foundation in Bulgaria and the Media Development Center Skopje in Macedonia aimed at analyzing the reasons and helping establish mechanisms for the decrease in hate speech about the two countries in their media. They are based on national reports on hate speech in Bulgarian and Macedonian media aimed at the neighboring country developed on the basis of joint media monitoring using shared methodology and of discussions of the two national groups of experts working on the issue of hate speech.

These recommendations do not pretend to be exhaustive or to offer a comprehensive solution to the problem of hate speech in the media of the two countries, since this task is beyond the scope of the current project. In the short term the initiative aims to open channels of communication between media experts, civil society actors and opinion makers from the two countries about the issues of hate speech. They also aim at fostering public debate on the role of media in hate speech exchanges between Bulgaria and Macedonia, ultimately helping minimize such content in the mainstream media of the two countries.

This particular set of recommendations is an expert draft. It is open to further debate and will result in final recommendations, which will be presented to the interested parties in both countries at the end of the project activities.

TARGET AUDIENCE:

These recommendations are intended to be used as professional reference by journalists, civil society activists and media experts in Bulgaria and Macedonia. However, they are open to any other interested party. Political or media use (or abuse) of the recommendations may help raise public interest and foster public debate, which is one of the goals of the initiative.

RECOMMENDATIONS:

1. Agree on definitions of hate speech and make clear distinctions from libel and defamation and freedom of expression.

Freedom of expression is one of the underlying principles of a democratic society and any considerations about hate speech should take into consideration that limiting the freedom of expression is unacceptable, unless provided by law. While libel and defamation are defined and prosecuted by law, there are no legally binding definitions of hate speech in the legal systems of Bulgaria and Macedonia.

In general, ***“hate speech”*** should be defined as ***speech, which advocates or encourages violent acts*** or crimes of hate (in this case, based on national identification) ***and which creates a climate of hate or prejudice***, which in turn may foster the commission of such crimes.

An example of a legally binding (though not enforceable) definition exists in the Bulgarian Constitution, “Art. 39. (1) Everyone shall be entitled to express an opinion or to publicize it through words, written or oral, sound or image, or in any other way. (2) This right shall not be used to the detriment of the rights and reputation of others..., or the incitement of enmity or violence against anyone.” It is recommended that media and experts apply similar definitions and create self regulatory mechanisms to apply them.

2. Familiarize with national specifics of hate speech.

In some cases national media in Bulgaria and Macedonia provoke angry reactions on the other side of the border unwillingly, because of the ***lack of knowledge and sensitivity*** about the public opinion and established national consensuses in the two societies. One example is the policy of many Bulgarian broadcast media not to translate sound bites from Macedonian. In most cases this is done because the editors assume their audience will not need a translation, but it may be interpreted in Macedonia as furthering Bulgaria’s denial of the existence of a Macedonian language. It is

recommended to analyze such unintentional acts of provocation and try to avoid them.

3. Reporting Cases of Hate Speech

When analyzing hate speech in the media, it is recommended not to overstate their role in creating tensions between the two countries. The media are not asked not to report on cases of hate speech by other actors, but are advised not to use and multiply hate speech themselves and to identify hate speech by others when reporting on it.

4. Identifying Political PR (cross border publications)

While the media should report on statements by politicians and other prominent figures from the other country, which have elements of hate speech, the journalists are advised to consider if these statements are not a part of political PR aimed at domestic audiences. Some politicians deliberately use media across the border in order to attract domestic attention, which they can't achieve at home. The media are advised to consult with colleagues across the border and avoid paying this service to the political PR of the specific politician.

5. Measure the relative weight of a publication

When quoting a publication in a media across the border, it is advisable to make reference of its reach in terms of circulation and ratings. This would help avoid situations when a hate speech publication in a marginal local media is being quoted by a mainstream media outlet across the border, multiplying significantly the effect of the statements.

6. Discourage use of stereotypes

Negative stereotypes of the two nations have been created over many years and are deeply rooted in the thinking of many people on both sides of the border. The media on both sides of the border

should consider carefully whether the use of such stereotypes does not contribute to the creation of a climate of hate or prejudice, which would constitute hate speech itself.

7. Differentiate between individuals and official positions

Correct attribution of hate speech statements should be strictly observed. Statements of individual politicians should not be represented as the opinion of the whole nation.

8. Avoid generalizations

Avoiding generalizations is an effective tool against hate speech, which aims at creating a “group” enemy. This applies to the media itself. Identifying specific perpetrators of hate speech is recommendable. Blaming the media as a whole is not.

9. Provide background to carries of hate speech

When quoting a statement of a politician from the other country, which may be interpreted as hate speech, it is important to give the audience an objective background information on his/her role in the political process in that country. For example, some of the most prominent authors of hate speech statements in Bulgaria, which infuriate the Macedonian public, have very limited influence on domestic policy and do not deserve the level of attention given to them by the media across the border. It is important to inform the public that such figures do not speak on behalf of the state or people of Bulgaria and have limited influence over domestic and international Bulgarian politics.

10. Commercialization, bad taste

Playing on negative stereotypes is one of the basic rules of commercial TV entertainment. While it may resemble or even constitute hate speech, the use of negative stereotypes in entertainment should not be quoted across the border as news or as the official position of the country. Freedom of speech sometimes

results in bad taste, but its effect on the bilateral relations should not be exaggerated.

11. Rely on primary sources

Many of the cases of hate speech misinterpretation come from the fact that most Bulgarian and Macedonian media do not have their own correspondents across the border and have to rely on second-hand information. It is recommended to consider using more free lancers in the other country and rely less on biased political interpretations of events.

12. Work with CSO's

Both in Bulgaria and Macedonia there are civil society organizations, which have excellent expertise in the areas of human rights, media freedoms, professionalism and media ethics. It is recommended that media and experts work with these organization on a regular basis in order to increase their capacity to identify and limit hate speech.

13. Developing consultation mechanisms

Based on the results of the current project, it is recommended to form a joint Macedonian-Bulgarian Editors' council, which would review cases and come up with recommendations about the limitation of hate speech in the media

14. Cooperation between professional journalism organizations

Such a council should be working against the background of enhanced cooperation between professional journalism organizations and media experts, which would keep open channels of communication between the media of the two countries on issues of hate speech.

15. Continued monitoring

It is important to continue monitoring the media on the two

countries and analyze the development of the self regulation processes in them. Such monitoring should include New Media and Social Networks.

16. The EU perspective

Dealing with hate speech, as a part of establishing good neighborly relations, is an important part of the prospects of any EU candidate state. Bulgarian and Macedonian media can contribute significantly to the prospects of Macedonia joining the EU as soon as possible by decreasing the tensions and putting hate speech across the border under control.

ABOUT THE ORGANIZATIONS

The **Broadcast Training Center ProMedia** Foundation is a leading Bulgarian NGO committed to supporting independent, professional and responsible media. Since its establishment in 1998, ProMedia has been instrumental in gathering civil and professional support for reforming the media legislation, increasing media professionalism and building strong and responsible media and journalists' associations in Bulgaria. ProMedia is a household name in broadcast training and a respected independent TV producer recognized for quality and commitment to community. The Broadcast Training Center ProMedia Foundation was founded by the International Research & Exchanges Board – IREX of Washington, D.C., a leading US non-profit supporting independent media and civil society in Europe, Eurasia, the Middle East and Asia.

The Broadcast Training Center ProMedia Foundation has three key areas of expertise: independent TV production, broadcast training and public relations consulting, and publicity services.

Media Development Center is an association of citizens that primarily works on the improvement of the media legislation, as well as on development of effective media policies that would promote the principles of freedom of expression, media plurality and equality. The organization was established in March 2002 and since then is dedicated on creating sustainable and democratic environment that would contribute to the development of the media and the civil society in Macedonia. MDC is committed to the improvement of the overall conditions for the media and civil society organizations. The three core areas in which the Media Development Center operates are: broadcasting, copyrights and freedom of expression.

